

Srednjoročni izvještaj o sprovođenju preporuka u okviru četvrtog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda (UPR) za Crnu Goru

I UVOD

Rezime i konsultativni proces

Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori predstavljen je u okviru četvrtog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija u maju 2023. godine. U toku interaktivnog dijaloga, Crna Gora je ukupno dobila 247 preporuka koje su bile predmet razmatranja Vlade Crne Gore. Od tog broja, Crna Gora je prihvatila 226 preporuka, od čega je najveći broj preporuka prihvaćeno kao preporuke koje su u procesu implementacije. Pozicije u odnosu na odbijene preporuke obrazložene su u Addendumu na Izvještaj Radne grupe za UPR koji je Vlada Crne Gore usvojila u julu 2023. godine i koji je dostavljen radnoj grupi za UPR u Ženevi.

Srednjoročni presjek sprovođenja preporuka daje pregled ostvarenog napretka u realizaciji preporuka i obuhvata sledeće tematske oblasti: Opseg međunarodnih obaveza; Međunarodno krivično i humanitarno pravo; Sistem zaštite i podrške žrtvama; Nacionalne institucije za ljudska prava; Obrazovanje i obuke o ljudskim pravima i podizanje svijesti; Jednakost i nediskriminacija; Zabrana torture uključujući loše postupanje (okrutno, nehumano, ponižavajuće postupanje); Uslovi pritvora; Dobro upravljanje i korupcija; Pravosudni sistem i pravično suđenje; Građanska i politička prava; Pravo na učešće u javnim poslovima i pravo glasa; Sloboda mišljenja i izražavanja i pristup informacijama; Trgovina ljudima i savremeni oblike ropstva; Ljudska prava i siromaštvo; Pravo na zdravlje; Pravo na obrazovanje; Diskriminacija žena; Učešće žena u političkom i javnom životu; Unapređenje žena; Nasilje nad ženama; Lica sa invaliditetom: definicija i osnovni principi; Nezavisnost i inkluzija lica sa invaliditetom; Zaštita od eksploatacije, nasilja i zloupotreba; Djeca: definicija, osnovni principi, zaštita; Djeca: zaštita od eksploatacije; Prava koja su povezana sa imenom, identitetom, nacionalnost; Ekonomska, socijalna i kulturna prava; Romi; Migranti.

Do sada su u potpunosti implementirane 24 preporuke, implementacija 3 preporuke nije započeta (132.6, 131.136 i 131.189), dok je implementacija 199 preporuka u toku. Implementacija preporuka u najvećem broju slučajeva podrazumijeva kontinuirane procese sprovođenja politika i strategija za unapređenje, zaštitu i uživanje ljudskih prava, te se u izvještaju registruje status "implementacija u toku". Implementirane su preporuke 131.22-131.29, 131.37, 131.38, 131.70, 131.79, 131.83-131.87, 131.95, 131.98, 131.128, 131.130, 131.137, 131.195, 131.196 i 131.225.

Srednjoročni izvještaj o implementaciji preporuka dobijenih tokom četvrtog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda sadrži presjek realizovanih aktivnosti i rezultata ostvarenih u periodu od maja 2023. do decembra 2025. godine.

Izvještaj pokazuje da je u izvještajnom periodu ostvaren napredak u većini oblasti praćenja.

Izvještaj je rezultat zajedničkih napora državnih organa (Vlada, sudstvo i tužilaštvo), institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Skupštine Crne Gore, nevladinih organizacija i međunarodnih organizacija. Izradom Srednjoročnog izvještaja koordiniralo je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava.

Konstatacije i mjere

U cilju pune implementacije pojedinačnih preporuka čiju realizaciju je potrebno intenzivirati ili koja u prethodnom periodu nije započeta, potrebno je preduzeti sljedeće:

1. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava da ojača nezavisnost Institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u skladu sa Pariškim principima donošenjem Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda (preporuke od br. 131.1 do 131.5);
2. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava da ubrza aktivnosti na usvajanju Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja u cilju usvajanja afirmativnih mjera za priznavanje rodnog identiteta svih pojedinaca, skladu sa njihovom ličnom autonomijom ljudskim dostojanstvom (preporuka br.131.211);
3. Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde i Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije da usaglase podzakonske akte sa Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola (preporuka br. 131.124);
4. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava da preduzme dalje mjere za povećanje zastupljenosti žena u političkom životu zemlje i u privatnom poslovnom sektoru donošenjem novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti do kraja 2026. (preporuka 131.121);
5. Ministarstvo finansija da osigura odgovarajuće resurse na nacionalnom i na lokalnom nivou, za sprovođenje akcionih planova za rodnu ravnopravnost kroz uvođenje rodno odgovornog budžetiranja u sistem upravljanja javnim finansijama (preporuka 131.129);
6. Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga da započne formalnu analizu efekata prihvatanja istražnog postupka prema Fakultativnom protokolu uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima na nacionalni sistem (132.6);
7. Ministarstvo zdravlja da u saradnji sa ostalim partnerima, organizuje promotivne nacionalne kampanje u vezi sa selektivnim abortusima u cilju smanjenja rodne neravnoteže među stanovništvom (preporuka br. 131. 136);
8. Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine da obezbijedi adekvatne resurse za usvajanje sveobuhvatne strategije pristupačnosti za lica sa invaliditetom kako bi se dalje promovisala njihova potpuna integracija u društvo (preporuka br.131.189);
9. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava da intenzivira proces usaglašavanja nacionalnog zakonodavstva u oblasti zaštite lica sa invaliditetom sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom (preporuka br.131.184);
10. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava da intenzivnije sprovodi zajedno sa partnerima aktivnosti u cilju suzbijanja i iskorjenjivanja podsticanja na mržnju i rasistički govor mržnje u svim njegovim oblicima, kao i nasilja nad etničkim manjinama (preporuka 131.202);
11. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava da nastaviti sa promovisanjem politika i normativnih okvira za zaštitu prava manjina, podstičući razvoj njihove kulture, specifičnosti etničkih manjina i drugih nacionalnih manjinskih zajednica donošenjem izmjena i dopuna Zakona o manjinskim pravima i slobodama do kraja 2026. (preporuka 131.197);
12. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga da preduzmu dalje korake za dodatno promovisanje jednakih mogućnosti za romsku zajednicu u obrazovanju i zapošljavanju kroz obeznjeđivanje kontinuiteta podrške saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja i zapošljavanja (preporuka br. 131. 204);
13. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija da nastavi da ulaže napore u povećanje upisa djece iz najugroženijih grupa i da osigurava inkluzivnu upotrebu digitalnih tehnologija za poboljšanje obrazovanja kroz sprovođenje Strategije reforme obrazovanja 2025-2035 (preporuka br.131.118);
14. Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije da osigura jednak pristup pravnoj pomoći i specijalističkim uslugama podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici otvorenjem dovoljnog broja skloništa žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici i za žrtve seksualnog nasilja u skladu sa Istanbulskom konvencijom (preporuke br. 131.140, 131.146 i 131.147);
15. Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije da intenzivirati mjere za zaštitu djece od trgovine ljudima i seksualne eksploatacije usvajanjem Zakona o socijalnoj zaštiti i o djeci (preporuka br.131.91);

16. Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije da nastavi da pruža pomoć starijim osobama putem socijalnih instrumenata, uz istovremeno preduzimanje mjera za sprečavanje agresije prema njima donošenjem Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti (preporuka br. 131.179);
17. Ministarstvo pravde da intenzivira aktivnosti na donošenju izmjena i dopuna Krivičnog zakonika Crne Gore koji uključuje femicid kao oblik teškog ubistva (preporuka 131.138);
18. Ministarstvo pravde da intenzivira aktivnosti na donošenju Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (preporuke br. 131.34 i 131.16);
19. Ministarstvo pravde da nastavi da ulaže napore za reformu pravosuđa i borbu protiv korupcije donošenjem Zakona o sprječavanju korupcije u skladu sa preporukama Venecijanske komisije i GRECO preporukama (preporuka br. 131.47);
20. Sudski savjet i Tužilački savjet da osiguraju nezavisnost, integritet, odgovornost i nepristrasnost pravosuđa kroz sprovođenje antikorupcijskih politika kao što su imenovanja zasnovana na zaslugama kroz blagovremeno raspisivanje oglasa i popunjavanje slobodnih sudijskih i tužilačkih mjesta kroz dosljednu primjenu pravila o izboru (preporuka br. 131.152);
21. Sudstvo i Tužilaštvo da, u saradnji sa nadležnim institucijama da osiguraju istrage i krivična gonjenja u vezi sa korupcijom (preporuka br.131.51);
22. Sudstvo i Tužilaštvo da, u saradnji sa Upravom policije, preduzmu temeljne i efikasne istrage u slučajevima napada na novinare i druge medijske radnike, kako bi se zaštitila sloboda izražavanja i sloboda medija, (preporuke od br. 131. 65 do 131.69 i od 131.171 do 131.79);
23. Ministarstvo unutrašnjih poslova da nastavi napore u borbi protiv trgovine ljudima kroz sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima (preporuka br. 131.85);
24. Ministarstvo unutrašnjih poslova da osigurava brzu i nepristrasnu istragu praksa mučenja i drugih oblika zlostavljanja lica koja se drže u policijskom pritvoru i u pritvorskim mjestima(preporuke od br.131.30 do br. 131.35);
25. Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga da nastavi sa preduzimanjem mjera za poboljšanje uslova u oblasti zapošljavanja (preporuka br.131.106) donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu.

Vlada je konstatovala da je u cilju uspješne implementacije preporuka potrebno:

- intenziviranje ciljanih aktivnosti od strane svih uključenih aktera u pravcu realizacije preuzetih obaveza u predviđenom roku za završetak četvrtog ciklusa (kraj 2027. godine),
- obezbjeđivanje stalnosti predstavnika/ca nadležnih institucija, posebno ministarstava, u radnoj grupi na način koji će omogućiti kontinuitet praćenja procesa realizacije obaveza,
- shodno mogućnostima, uvećanje budžetskih sredstava za realizaciju aktivnosti koje za cilj imaju ispunjavanje obaveza i unapređenje stanja ljudskih prava.

II PROGRES U UŽIVANJU I ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA – IMPLEMENTACIJA PREPORUKA, OSTVARENI REZULTATI, AKTIVNOSTI I IZAZOVI

OPSEG MEĐUNARODNIH OBAVEZA	
BROJ PREPORUKA: 1	IMPLEMENTACIJA
132.6 Prihvatiti istražni postupak prema Fakultativnom protokolu uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (Finska)	Crna Gora je država ugovornica Fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. U toku je procedura razmatranja svih preduslova koji treba da budu ispunjeni na nacionalnom nivou prije eventualnog davanja izjave o prihvatanju istražnog postupka. Formalna analiza efekata prihvatanja ovog postupka na nacionalni sistem još nije započela.

MEĐUNARODNO KRIVIČNO I HUMANITARNO PRAVO (UKLJUČUJUĆI ZLOČINE PROTIV ČOVJEČNOSTI, RATNE ZLOČINE, GENOCID)	
BROJ PREPORUKA: 4	IMPLEMENTACIJA
131.43 Pojačati mjere za istragu i kažnjavanje počinilaca ratnih zločina, posebno onih na komandnim pozicijama u vrijeme sukoba, i osigurati odštetu za žrtve (Argentina)	Crne Gore je izmjenama Krivičnog zakonika (decembar 2023.) propisala nezastarjelost krivičnog djela gonjenja i izvršenja kazne za krivično djelo mučenja. Usvojena je Strategija za istraživanje ratnih zločina 2024.-2027. koja uključuje unapređenje istraga, krivičnog gonjenja, zaštite žrtava, intenziviranje regionalne i međunarodne saradnje i povećanje transparentnosti procesa. Specijalno državno tužilaštvo donijelo je operativne planove za sve predmete ratnih zločina u fazi izviđaja i ranije okončane slučajeve. Ponovo su formirani i aktivirani predmeti vezani za Morinj, Bukovicu, Kaluđerski laz i slučaj deportacije izbjeglica iz Herceg Novog. Usvojene su izmjene Zakonika o krivičnom postupku (jun 2024.) radi efikasnije međunarodne saradnje i preuzimanja dokaza od Međunarodnog rezidualnog mehanizma, što je rezultiralo podizanjem optužnice protiv jednog lica, koja je u fazi ispitivanja pred Višim sudom. Iz ranijeg perioda u radu pred sudom je jedan predmet koji je u fazi glavnog pretresa i u vezi sa kojim je donijeta prvostepena osuđujuća presuda (jul 2025). U 2024. donijeta je naredba o sprovođenju istrage protiv jednog lica i istraga je u toku. U septembru 2025. potvrđena je i optužnica podnijeta 2023. protiv jednog lica. U 2023. u oblasti ratnih zločina, primljeno je 11 zamolnica, upućene 4 i dostavljen odgovor na 2 zamolnice. U 2024. upućeno je 10 zamolnica, primljeno 7, na sve je odgovoreno osim na dvije iz Republike Hrvatske. U prvoj polovini 2025. upućena je jedna zamolnica i dostavljen je odgovor. Od ukupno 18 predmeta koji su formirani u izvještajnom periodu, 12 je u radu, 6 je okončano. Iz ranijeg perioda 13 predmeta je u izviđaju, 1 u istrazi, za 2 predmeta su potvrđene optužnice (od čega je jedna sa prvostepenom presudom u julu 2025.) Svim žrtvama ratnih zločina ili njihovim porodicama u Crnoj Gori garantovan je pristup pravdi, kompenzaciji i reparaciji, u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima. Potpisan je Sporazum o saradnji u oblasti pružanja podrške žrtvama i svjedocima radi njihovog učešća u krivičnom postupku za ratne zločine sa Tužilaštvom Bosne i Hercegovine (novembar
131.44 Nastaviti napore da se krivično djelo mučenja učini nezastarivim, u skladu sa Konvencijom o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, i krivično goniti odgovorne za počinjenje ratnih zločina tokom sukoba na Zapadnom Balkanu (Kostarika)	
131.45 Proaktivno istražiti sve navode o ratnim zločinima i osigurati efikasno krivično gonjenje u skladu sa međunarodnim standardima (Hrvatska)	
131.46 Garantovati pravo na odštetu žrtvama ratnih	

zločina koji su se dogodili tokom rata na Balkanu devedesetih godina i pozivati Vladu da preduzme mjere kako bi se osiguralo da se oni koji su krivi za zločine procesuiraju (Španija)	2024). Sporazum o razumijevanju i saradnji u oblasti podrške svjedocima, oštećenima i žrtvama radi njihovog učešća u krivičnom postupku za ratne zločine sa Javnim tužilaštvom za ratne zločine Republike Srbije potpisan je decembra 2024. Predlog istog Sporazuma je upućen u oktobru 2024. Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, odgovor se još očekuje.
--	---

SISTEM PODRŠKE I ZAŠTITE ŽRTAVA	
BROJ PREPORUKA: 5	IMPLEMENTACIJA
131.58 Unaprijediti sistem podrške i zaštite žrtava (Slovenija) 131.55 Ojačati mehanizme za poboljšanje pristupa pravdi, uključujući i za žrtve rodno zasnovanog nasilja i osigurati brzu nezavisnu istragu svih žalbi na policijsko zlostavljanje, i izmijeniti Krivični zakonik kako bi se uskladio sa Konvencijom o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske) 131.56 Dalje unapređivati pristup pravdi osiguravanjem prava žrtava, unapređivati usluge podrške u tom smislu koje su dostupne žrtvama, uključujući žrtve trgovine ljudima i mučenja, uzimajući u obzir i jačanje sistema pravne pomoći (Turska); 131.57 Usvojiti neophodne mjere s ciljem osiguranja odštete svim žrtvama teških kršenja ljudskih prava ili njihovim porodicama, po potrebi (Hrvatska) 131.64 Intenzivirati napore za jačanje sistema besplatne pravne pomoći i kreirati inicijative u cilju poboljšanja pristupa pravdi za lica koja su u ranjivim situacijama, kao što su žene i djevojčice (Peru)	Crna Gora je otpočela izradu Strategije o zaštiti prava žrtava sa ciljem uspostavljanja sveobuhvatnog, održivog sistema podrške žrtvama, posebno onih iz ranjivih kategorija. Strategija se zasniva na usklađivanju procesnih garancija sa međunarodnim standardima i jačanju kapaciteta institucija koje postupaju u korist žrtava. Predlog izmjena i dopuna Zakonika o krivičnom postupku uvodi jasnu i sistematizovanu listu prava žrtava (u skladu sa Direktivom 2012/29/EU), obavezu državnih organa da žrtvu već pri prvoj radnji, obavijeste o njenim pravima na razumljiv način, provjeru da li je žrtva razumjela svoja prava, obavezno obazrivo postupanje prema žrtvi, te uspostavljanje posebnih službi za podršku žrtvama u pravosudnom sistemu. Proces usklađivanja Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku sa Evropskom komisijom kontinuirano traje od 2022. Tekst Predloga Zakona o zaštiti od nasilja u porodici je takođe u fazi usaglašavanja sa Evropskom komisijom. Krivični zakonik Crne Gore usklađen je sa međunarodnim standardima: definicija mučenja je usaglašena sa Članom 1 Konvencije o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, a propisana je nezastarjelost krivičnog gonjenja i izvršenja kazne za ovo krivično djelo. Izmjene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (decembar 2024.) značajno su proširile kategorije lica koja imaju pravo na podršku, uključujući korisnike socijalne zaštite, djecu bez roditeljskog staranja, lica sa invaliditetom, žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima, žrtve mučenja i krivičnih djela protiv polne slobode, djecu koja pokreću postupke zaštite svojih prava i lica slabog materijalnog stanja. Zakon po prvi put uvodi obaveznu specijalizaciju advokata za rad sa žrtvama nasilja, žrtvama seksualnih krivičnih djela i djecom. Obuke će sprovoditi Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, što će doprinijeti kvalitetu podrške i ispunjenju međunarodnih preporuka. Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja je usvojen i primjenjivaće se danom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Izmjenama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću (jun 2024.), stvoren je pravni osnov da dio sredstava od oduzete imovine bude usmjeren na finansiranje servisa podrške žrtvama.

NACIONALNE INSTITUCIJE ZA LJUDSKA PRAVA	
BROJ PREPORUKA: 5	IMPLEMENTACIJA
131.1 Ojačati Instituciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda ili Ombudsmana u skladu sa Pariskim principima (Indija) 131.2 Uspostaviti nacionalnu instituciju za ljudska prava u skladu sa Pariškim principima (Niger) 131.3 Ojačati nezavisnost Ombudsmana u cilju dobijanja akreditacionog statusa A od strane Globalne alijanse za nacionalne institucije za ljudska prava (GANHRI) (Indonezija) 131.4 Podsticati veću nezavisnost i dovoljne resurse za Kancelariju zaštitnika ljudskih prava i sloboda (Kostarika) 131.5 Nastaviti sa inicijativama koje su u toku za izgradnju kapaciteta Ombudsmana za ljudska prava i Nacionalnog mehanizma za zaštitu od mučenja i preduzeti mjere za jačanje nezavisnosti ovih subjekata (Peru)	Crna Gora je 2024. otpočela izradu novog zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore kako bi se, uz uvažavanje Pariških principa i Rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, Instituciji Zaštitnika/ice obezbijedio status A. Zakonom će se ojačati struktura, nadležnosti, resursi i nezavisnost Zaštitnika. Ojačaće se postojeća pozicija Zamjenika Zaštitnika i dati nova nota ingerencija u odnosu na pojedine grupe poslova, te kapaciteti Nacionalnog mehanizma za zaštitu od mučenja, kao dijela Institucije Zaštitnika . Normiraće se postojeći mehanizmi poput Mreže Zlatnih savjetnika, Nezavisnog mehanizma za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, koji sada funkcionišu na bazi internih pravila. Novim zakonom se predviđa specijalizacija rada u pojedinim oblastima kako bi se odgovorilo međunarodnim standardima u oblasti zaštite prava djeteta, zaštiti od diskriminacije i zaštiti od torture. Zakon predviđa i donošenje najvišeg internog pravnog akta – Poslovnika o radu Zaštitnika koji samostalno donosi institucija. Tekst Nacrta zakona u fazi je pripreme za slanje Evropskoj komisiji na mišljenje, a njegovo usvajanje je planirano u 2026.

OBRAZOVANJE I OBUKE O LJUDSKIM PRAVIMA I PODIZANJE SVIJESTI	
BROJ PREPORUKA: 3	IMPLEMENTACIJA
131.21 Promovisati toleranciju, poštovanje različitosti i bolje razumijevanje ljudskih prava u društvu u cjelini unapređenjem obrazovanja o ljudskim pravima u formalnom i neformalnom okruženju (Turska) 131.115 Nastaviti napore za povećanje obrazovanja i obuke u oblasti ljudskih prava za zvaničnike (Jordan)	Strategija reforme obrazovanja 2025-2035 sa holističkim pristupom unapređenju kvaliteta i dostupnosti obrazovanja za sve usvojena je sa ciljem unapređenja kvaliteta i dostupnosti obrazovanja, promovisanja jednakosti i jačanja kompetencija učenika za aktivno učešće u društvenim procesima (april 2025). Izrađen je Akcioni plan i započeta je njegova implementacija. Ključni elementi reforme uključuju integraciju ljudskih prava, tolerancije i rodne ravnopravnosti, razvoj emocionalne pismenosti, mentalnog zdravlja i prevencije vršnjačkog nasilja, unapređenje obrazovne inkluzije, posebno za ranjive grupe, modernizaciju nastavnih resursa sa digitalnim sadržajima, obuku nastavnika kroz programe stručnog usavršavanja zasnovane na principima inkluzivnog obrazovanja i ljudskih prava. Integrisanjem rodne perspektive u izradu kurikuluma, obuku nastavnika i školske politike, svi učenici mogu napredovati i ostvariti sopstveni potencijal

131.116 Osigurati da nacionalne politike koje su osmišljene za pružanje obrazovanja i obuke javnim organima jačaju kapacitete za sprovođenje zakonodavstva koje štiti od zloupotreba ljudskih prava, uključujući diskriminaciju (Malezija)	bez suočavanja s diskriminacijom ili stereotipima. Integriranjem programa kojima se unaprijeđuju emocionalna inteligencija, otpornost i podrška mentalnom zdravlju, škole će pomoći učenicima da se izbore sa izazovima, izgrade odnose pune poštovanja s vršnjacima i odraslima, spriječe vršnjačko nasilje i poboljšaju svoju opštu dobrobit. Strategija predviđa prilagođavanje nastavnika ovim reformama, imajući u vidu da se većina njih i dalje oslanja na tradicionalne metode nastave usmjerene na sadržaj. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva radi na poboljšanju i diversifikaciji nastavnih resursa, uključujući i izradu digitalnih formata, da bi se bolje odgovorilo na savremene obrazovne potrebe. U toku je izrada Nacionalnog kurikulumu zasnovanog na principima ljudskih prava, ravnopravnosti i demokratskih kompetencija. U saradnji sa Savjetom Evrope realizuje se u kontinuitetu program Horizontal facility čiji je ključni cilj razvoj demokratskog društva kroz sistem obrazovanja. Aktivno se radi na senzitivizaciji i unapređenju kapaciteta i znanja svih onih koji u svom radu dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije (predstavnicima policije, sudijama, tužiocima, stručnim radnicima). Obuke sprovode Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, Uprava za ljudske resurse, civilni sektor u saradnji sa resornim ministarstvima.
--	--

JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA	
BROJ PREPORUKA: 40	IMPLEMENTACIJA
131.63 Ojačati miran dijalog, pregovore i pomirenje kako bi se garantovala promocija i zaštita ljudskih prava (El Salvador) 131.80 Zaštiti građanski i sekularni karakter države, kao i multikulturalne i multikonfesionalne aspekte civilnog društva (Slovačka) 131.6 Osigurati efikasnu primjenu zakona kojima se zabranjuje diskriminacija u svim njenim oblicima (Venecuela (Bolivarska Republika)) 131.20 Ojačati sredstva za borbu protiv rasizma, ksenofobije i diskriminacije podizanje svijesti i usvajanjem relevantnih zakona i propisa (Alžir) 131.9 Kreirati politike za borbu protiv rasizma i svih oblika diskriminacije, s naglaskom na borbu protiv govora mržnje (Bolivija)	Kao nacionalna institucija za ljudska prava, Zaštitnik kontinuirano promoviše kulturu dijaloga, toleranciju i nenasilje, uključujući javna obraćanja povodom porasta polarizacije društva i govora mržnje. Kroz mrežu Zlatnih savjetnika Zaštitnik učestvuje u programima za djecu i mlade kojima se jača društvena kohezija, participacija djece i mladih, kao i lokalna saradnja u partnerstvu sa UNDP, UNICEF, UNESCO, Vladom Crne Gore i civilnim sektorom. Novi Zakon o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije (decembar 2025.) predstavlja krovni antidiskriminacioni zakon koji pruža sistemsku i pravnu osnovu za ostvarivanje efikasne, sveobuhvatne i preventivne zaštite od diskriminacije u svim oblastima javnog i privatnog života. Ključne novine u zakonu su proširena lista osnova diskriminacije, uvođenje pojmova interseksijske, sistemske i višestruke diskriminacije, jasnija definicija i zabrana govora mržnje u skladu sa preporukama Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije, prepoznavanje neobezbjeđivanja razumnog prilagođavanja licima sa invaliditetom kao oblika diskriminacije, unapređenje mehanizama pravne zaštite (kolektivne tužbe, tereta dokazivanja, privremenih mjera, zabranu viktimizacije), jačanje uloge Zaštitnika i saradnja sa civilnim sektorom. U toku je izrada Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja posebne evidencije o slučajevima prijavljene diskriminacije, koji će omogućiti sistematično prikupljanje podataka. Crna Gora je preduzela značajne zakonske mjere u cilju ispunjavanja obaveza iz Člana 4 Konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije i Opšte preporuke br. 35 Komiteta (2013)

(Višenacionalna država) 131.201 Boriti se protiv govora mržnje putem posebnih mjera i kampanja za borbu protiv rasističkog nasilja, posebno protiv zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, kao i izbjeglica, tražilaca azila i interno raseljenih lica (Kostarika) 131.10 Boriti se efikasno protiv rasističkog govora mržnje, posebno kada dolazi od političara i javnih ličnosti (Sirijaska Arapska Republika) 131.12 Intenzivirati napore na sprječavanju i borbi protiv rasističkog govora mržnje efikasnim sprovođenjem propisa i kažnjavanjem svih slučajeva rasizma i mržnje zasnovane na rasiizraženih na javnim platformama (Kirgistan) 131.13 Preduzimati efikasne mjere za sprječavanje, borbu protiv i kažnjavanje rasističkog govora mržnje i zločina (Namibija) 131.14 Uložiti više napora u borbi protiv govora mržnje i nasilja (Kina) 131.15 Utvrđiti zakonske mjere sa odvrćajućim učinkom radi suprotstavljanja slučajevima mržnje, podsticanja na nasilje i islamofobije (Iran Islamska Republika) 131.59 Osigurati pravilno funkcionisanje državnih organa da brzo reaguju na zločine iz mržnje i da ih istraže kako bi počinioči mogli biti izvedeni pred lice pravde i izrečene im adekvatne kazne (Azerbejdžan) 131.8 Intenzivirati napore na istraživanju i kažnjavanju slučajeva diskriminacije i	u vezi sa borbom protiv rasističkog govora mržnje u vezi sa Paragrafom 11 (CERD/C/MNE/CO/4-6). Krivični zakonik Crne Gore definiše rasnu i drugu diskriminaciju i kriminalizuje širenje ideja o rasnoj superiornosti, podsticanje mržnje ili netrpeljivosti po osnovu rase, pola, invaliditeta, jezika, državljanstv, seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili drugog ličnog svojstva, kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Dodatno, u 2023. v.d. Vrhovnog državnog tužioca naložio je prioritarno postupanje u predmetima podsticanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje. U maju 2025. Vrhovni državni tužilac je izdao obavezujuće uputstvo za postupanje u predmetima zločina iz mržnje i govora mržnje, radi ujednačavanja prakse i jačanja zaštite od rasizma, ksenofobije i drugih oblika netolerancije. Vlada je pokrenula programe izgradnje kapaciteta, uključujući obuke za državne službenike o prepoznavanju i borbi protiv rodno zasnovanog govora mržnje, sa ciljem stvaranja inkluzivnijeg i osjetljivijeg institucionalnog okvira. U Predlogu izmjena i dopuna Krivičnog zakonika Crne Gore (u fazi usaglašavanja sa Evropskom komisijom), predviđa se posebno krivično djelo „teški govor mržnje“ i dodatno normiranje zločina iz mržnje kao otežavajuće okolnosti. Govor mržnje i njegova zabrana uključeni su u novi krovni antidiskriminacioni Predlog Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije (decembar 2025.). U oblasti medija, novi zakoni usvojeni sredinom 2024. zabranjuju oglašavanje koje širi, podstiče, ili opravdava nasilje, govor mržnje, i diskriminaciju, posebno po osnovu pola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, vjere ili političkog uvjerenja. Prva Medijska strategija 2023-2027. obuhvata mjere protiv dezinformacija. Analiza iz novembra 2024. identifikovala je potrebne izmjene mehanizama sankcionisanja. U toku je osnivanje mreže za borbu protiv govora mržnje, online uznemiravanja i dezinformacija. Donijet je osnivački akt rada mreže sa akcionim planom rada. Iako je normativni okvir za zaštitu prava manjina razvijen, primjena još nije na zadovoljavajućem nivou- posebno u pogledu autentične zastupljenosti manjina u Skupštini, lokalnim parlamentima i javnim službama. Pokrenut je proces izmjena i dopuna Zakona o manjinskim pravima i slobodama u septembru 2025.
---	--

podsticanja na mržnju, posebno protiv manjina i ranjivih grupa (Argentina) 131.11 Preduzimati efikasne mjere za borbu protiv svih oblika diskriminacije, a posebno rasizma i rasne diskriminacije, ozbiljnijim rješavanjem rasističkog govora mržnje u javnom prostoru, kao i zločina iz mržnje, posebno protiv manjina (Džibuti) 131.199 Pojačati napore u borbi protiv upotrebe govora mržnje protiv etničkih ili etničko-vjerskih grupa i osigurati efikasne istrage i efikasne sankcije u slučajevima podsticanja na mržnju (Peru) 131.200 Unaprijediti sprovođenje mjera za kažnjavanje govora mržnje protiv etničkih ili etničko-vjerskih grupa, posebno onog koje se javlja u političkoj sferi (Honduras) 131.202 Suzbijati i iskorjenjivati podsticanje na mržnju i rasistički govor mržnje u svim njegovim oblicima, kao i nasilja nad etničkim manjinama (Paragvaj) 131.194 Preduzimati sveobuhvatne mjere za istraživanje diskriminacije i nasilja nad pripadnicima etničkih manjina i privođenje počinitelja pravdi, uključujući jačanje kapaciteta krivičnog sistema u kontekstu borbe protiv zločina iz mržnje (Bjelorusija) 131.19 Ojačati napore za otklanjanje diskriminacije svih etničkih manjina i marginalizovanih grupa (Nepal) 131.197 Nastaviti sa promovisanjem politika i	Vlada je 2024. usvojila strategije u cilju jačanja multietničkog, multikulturalnog karaktera crnogorskog društva, unaprijeđenja političke participacije manjina, međuetničke tolerancije, povjerenja i saradnja, te adresiranja probleme etničke distance, diskriminacije i socijalnih nejednakosti. Strategija manjinske politike 2024-2028. kroz sveobuhvatni pristup u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, kulture, političke participacije i medijskog predstavljanja, teži jačanju integracije manjinskih zajednica i promociji međuetničke tolerancije. Strategija za interkulturalizam i društvenu koheziju 2025-2028 nastoji da unaprijedi međuljudske i međukulturalne odnose, promoviše razumijevanje, povjerenje i solidarnost među različitim etničkim i kulturnim grupama i raznolikim segmentima društva. Kroz socio-kulturnu dimenziju temeljnih prava, strategija adresira ključne probleme u društvu kao što su etnička distanca, razni vidovi diskriminacije, nedostatak povjerenja i međukulturalnog dijaloga i razumijevanja, unaprijedi stanje u oblasti međuljudskih odnosa, te smanji socijalne i ekonomske nejednakosti među različitim grupama i segmentima društva. U cilju promovisanja nacionalnih politika u oblasti zaštite i unapređenja ljudskih i manjinskih prava, potpisan je Memorandum o saradnji Ministarstva ljudskih i manjinskih prava sa državnim javnim emiterom u julu 2024. Saradnja predviđa emitovanje programskog sadržaja na teme zaštita ljudskih prava i sloboda i zaštitu od diskriminacije. Održano je više medijskih gostovanja kod različitih emitera na temu zaštite osnovnih prava i zaštitu od diskriminacije, praćenje ostvarivanja i zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u dijelu nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta, postizanja rodne ravnopravnosti, unapređivanja položaja i kvaliteta života ranjivih društvenih grupa i njihove integracije u sve tokove društvenog života, posebno žena i djevojčica s invaliditetom, sa ciljem podizanja svijesti o višestrukoj diskriminaciji žena sa invaliditetom, prava i sloboda LGBTIQ osoba, promocije interkulturalnog dijaloga i jačanja suživota, unapređivanja međuetničke tolerancije u Crnoj Gori. Zakon o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dečijoj zaštiti (april 2025.) unaprijedio je usluge namijenjene starijim osobama u oblasti socijalne zaštite, kao i procedure za licenciranje pružalaca usluga i stručnog osoblja koje radi sa starijim osobama, kao i akreditaciju programa i obuku profesionalaca. Sveobuhvatne izmjene i dopune ovog zakona su u toku. Ministarstvo pravde je u fazi usaglašavanja izmjena teksta Predloga Zakona o zaštiti od nasilja u porodici sa Evropskom komisijom.
--	---

normativnih okvira za zaštitu prava manjina, podstičući razvoj njihove kulture, specifičnosti etničkih manjina i drugih nacionalnih manjinskih zajednica (Kuba) 131.205 Izraditi strategije i programe za borbu protiv diskriminacije i isključenja manjinskih grupa u obrazovanju i pristupu zapošljavanju (Indonezija) 131.210 Jačati politike i napore koji se suprotstavljaju društvenoj i institucionalnoj diskriminaciji pripadnika marginalizovanih etničkih grupa, uključujući Rome i LGBTQI+ osobe (Sjedinjene Američke Države) 131.203 Boriti se protiv predrasuda prema pripadnicima nacionalnih manjina posebno kroz obrazovni sistem i medije (Ruska Federacija) 131.206 Nastaviti širenje pristupa kvalitetnom obrazovanju i zdravstvenim uslugama za svu djecu, posebno onu iz manjinskih grupa, djecu sa invaliditetom i djecu izbjeglice i tražioce azila (Filipini) 131.208 Nastaviti sa izradom sveobuhvatnih strategija za eliminisanje svih oblika diskriminacije pripadnika etničkih manjina, posebno žena i djece, između ostalog mjerama usmjerenim na olakšavanje njihove ekonomske, socijalne i obrazovne inkluzije (Austrija) 131.209 Boriti se protiv islamofobije i stereotipa protiv manjina, uključujući i u medijima (Bahrein) 131.16 Revidirati zakonodavstvo kako bi se poboljšala zaštita od nasilja u porodici,	U cilju unapređenja promocije i zaštite prava lica sa invaliditetom, formiran je Savjet za prava lica sa invaliditetom (april 2024.) čija je uloga da razmatra relevantna pitanja i usvaja konkretne predloge za dalje postupanje nadležnih državnih institucija u ovoj oblasti. Pet predstavnika reprezentativnih NVO uključeno je u sastav Savjeta, a potpredsjednica Savjeta je jedna od njih. Savjet se sastaje jednom mjesečno, po potrebi češće. Savjet je, između ostalog, inicirao izradu Zakona o reprezentativnosti NVO lica sa invaliditetom, izmjene Zakona o zdravstvenoj zaštiti i prateće pravilnike. U cilju jačanja svijesti o važnosti inkluzivnijih i rodno osjetljivijih lokalnih politika, organizuju se radionice za žene i djevojke sa invaliditetom na lokalnom nivou. Radionice su usmjerene na jačanje kapaciteta žena i djevojaka sa invaliditetom, podsticanje njihovog osnaživanja i uključivanja u sve sfere društva, edukativne radionice u sve tri crnogorske regije za žene i djevojčice sa invaliditetom o mehanizmima zaštite njihovih prava, te jačanja znanja da prepoznaju i prijave diskriminaciju. Crna Gora garantuje pravo na rad bez diskriminacije. Međutim, pripadnici marginalizovanih grupa, posebno romske i egipćanske zajednice i dalje se suočavaju sa strukturnim preprekama, niskim nivoom obrazovanja, radom u neformalnom sektoru, ograničenim pristupom stručnom osposobljavanju i diskriminacijom pri zapošljavanju. Vlada u saradnji sa civilnim društvom i međunarodnim partnerima, sprovodi ciljanje programe zapošljavanja, posredovanje pri zapošljavanju, stručno osposobljavanje i javne radove prilagođene ranjivim grupama. Zavod za zapošljavanje Crne Gore ima centralnu ulogu, pružajući podršku i posredovanje i kroz angažovanje sradnika u socijalnoj inkluziji za oblast zapošljavanja. Ipak, neophodno je sprovesti dodatne mjere kako bi se obezbijedila efikasna realizacija prava na rad za sve pojedince na ravnopravan i nediskriminatoran način. Pokrenut je Nacionalni program prelaska Roma iz neformalne u formalnu ekonomiju, sa posebnim programima javnih radova i obuka. Cilj Programa je smanjenje siive ekonomije i otvaranje mogućnosti za regularno zapošljavanje. Novi Zakon o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije (decembar 2025.) sadrži odredbu koja se odnosi na diskriminaciju u oblasti rada i zapošljavanja. Planirana je izrada Protokola za zaštitu od rodno zasnovane diskriminacije i seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu do kraja 2027. Analiza primjene krivičnog i antidiskriminacionog zakonodavstva ukazala je na izazove zaštite LGBTIQ osoba, posebno u slučajevima zločina iz mržnje i diskriminacije. U tom kontekstu, formiran je Tim povjerenja između Uprave policije i LGBTIQ zajednice, uspostavljena je mreža obučanih policijskih službenika za kontakt sa LGBTIQ osobama u svim centrima bezbjednosti u državi.
---	---

diskriminacije i zločina iz mržnje i govor mržnje (Italija) 131.181 Sprovesti kampanju podizanja svijesti radi ispravljanja percepcije javnosti o starijim osobama kao pasivnim potrošačima usluga i podržati ih da učestvuju u procesima donošenja odluka koji ih se tiču (Alžir) 131.7 Nastaviti napore za unapređenje promocije i zaštite prava ugroženih grupa, posebno žena, djece i lica sa invaliditetom (Vijetnam); 131.17 Pojačati napore za suočavanje sa oblicima diskriminacije manjina i postizanje ravnopravnosti, posebno u oblasti rada (Jordan) 131.18 Sprovesti antidiskriminacione odredbe radnog zakonodavstva i osigurati jednak pristup poslovima za sve, štiteći ih od bilo koje vrste diskriminacije (Španija) 131.193 Intenzivirati napore za veću saradnju sa nacionalnim manjinama kako bi se povećalo njihovo učešće u pravosudnim tijelima, kao i u zdravstvenim strukturama (Albanija) 131.131 Nastaviti napore za smanjenje stope diskriminacije na radnom mjestu, kao i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, prema ženama i prema romskom i egipćanskom stanovništvu Balkana (Dominikanska Republika) 131.212 Nastaviti jačanje posebnih mjera za zaštitu LGBTIQ + osoba od diskriminacije i nasilja (Čile) 131.215 Nastaviti jačanje pravnih i institucionalnih	U kontekstu prava na samoodređenje pokrenut je proces izrade zakona koji će se zasnivati na principu samoidentifikacije i ličnog dostojanstva i omogućiti transrodnim osobama promjenu oznake pola i matičnog broja u dokumentima bez obaveze medicinske intervencije. Tekst Predloga zakona prošao je širok krug konsultacija sa resorima, organizacijama civilnog društva i međunarodnim partnerima i dobio pozitivne ocjene Evropske komisije. Predlog je razmatran na Vladinim tijelima, ali još nije usvojen. Usvojena je Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori 2024-2028., koja između ostalog, unaprijeđuje pristup uslugama socijalne zaštite i servisima podrške, uključujući određivanje osobe kontakt osobe za pitanja licenciranja usluga za LGBTIQ korisnike. Akreditovana su dva programa obuke za nastavnici i stručni kadar (jedan za osnovne, a drugi za srednje škole) na temu LGBTIQ prava. Nastavljen je proces usklađivanja zakonodavstva sa Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola. U oblasti socijalne politike usklađeni su Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju i Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti. U oblasti pravosuđa usklađeni su Zakon o parničnom postupku, Zakon o vanparničnom postupku i Zakon o obligacionim obavezama. U oblasti fiskalne i zdravstvene zaštite usklađeni su Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju i Zakon o porezu na nepokretnosti. Najveći izazovi ostaju u oblasti unutrašnjih poslova, budući da su svi neophodni zakoni ostali neusklađeni, te predstoji ozbiljan posao kako bi svi građani, bez obzira na partnerski status, uživali jednaku pravnu zaštitu.
---	--

okvira za zaštitu i promociju prava LGBTIQ + osoba (Izrael) 131.211 Usvojiti afirmativne mjere za priznavanje rodnog identiteta svih pojedinaca, u skladu sa njihovom ličnom autonomijom i ljudskim dostojanstvom (Argentina) 131.213 Nastaviti napore za sprovođenje usvojenih zakonskih mjera protiv diskriminacije i efikasno rješavati sve prijavljene slučajeve nasilja nad licima na osnovu njihove seksualne orijentacije i rodnog identiteta (Češka) 131.216 Početi rješavanje višestrukih i međusobno povezanih oblika diskriminacije transrodnih lica (Island) 131.217 Uvesti transparentni administrativni proces samoidentifikacije za pravno priznavanje pola (Island) 131.214 Nastaviti usaglašavanje podzakonskih akata u vezi sa pravima datim Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola (Njemačka)	
---	--

ZABRANA TORTURE UKLJUČUJUĆI LOŠE POSTUPANJE (OKRUTNO, NEHUMANO, PONIŽAVAJUĆE POSTUPANJE)	
BROJ PREPORUKA: 20	IMPLEMENTACIJA
131.22 Ubrzati reformu Krivičnog zakonika kako bi se svi elementi sadržani u Konvenciji o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja uključili u zakonsku definiciju mučenja (Venecuela (Bolivarska Republika)) 131.23 Uskladiti zakonsku definiciju mučenja sa članom 1 Konvencije o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili	Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore (decembar 2023.) definicija mučenja je u potpunosti usklađena sa članom 1 Konvencije o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Krivičnim zakonikom je propisana i nezastarjelost krivičnog gonjenja i izvršenja kazne za ovo kazneno djelo. Predlog izmjena i dopuna Krivičnog zakonika (u fazi usaglašavanja sa Evropskom komisijom) ima za cilj dodatno usklađivanje sa međunarodnim standardima, uključujući preciznije normiranje zločina iz mržnje i drugih djela povezanih sa članom 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Radi jačanja efikasnosti istraga u slučajevima mučenja i zlostavljanja, Vrhovni tužilac je u maju 2024. donio Uputstvo za postupanje u predmetima koji se odnose na povredu člana 3 Evropske

kažnjavanja i usvojiti konkretne mjere za istraživanje i kažnjavanje odgovornih za slučajeve mučenja i zlostavljanja lica u policijskom pritvoru (Brazil) 131.24 Uskladiti definiciju mučenja sa Konvencijom o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Bolivija (Višenacionalna država)) 131.25 Nastaviti napore na iskorjenjivanju mučenja i usklađivanju definicije mučenja u Krivičnom zakoniku sa Konvencijom o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Čile) 131.26 Nastaviti napore u borbi protiv mučenja, usvajanjem zakonske definicije koja uzima u obzir sve elemente sadržane u Konvenciji o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Francuska) 131.27 Usvojiti zakonsku definiciju mučenja koja uključuje sve elemente sadržane u Konvenciji o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Kipar) 131.28 Intenzivirati napore na potpunom usklađivanju definicije mučenja u Krivičnom zakoniku sa Konvencijom o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Sjeverna Makedonija) 131.29 Uskladiti definiciju mučenja u Krivičnom zakoniku sa članom 1 Konvencije o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i	konvencije o ljudskim pravima. Cilj uputstva je obezbjeđivanje djelotvornih i blagovremenih istraga, ujednačavanje prakse državnih tužilaštava i osigura i postupanje u skladu sa preporukama Komiteta za borbu protiv torture i Zaštitnika koji su ukazivali na nedostatke u ranijim istragama. U izvještajnom periodu formirani su predmeti protiv 179 lica - policijskih službenika i službenika Uprave za izvršenje krivičnih sankcija zbog navoda mučenja, zlostavljanja, iznuđivanja iskaza i prekomjerne upotrebe sile. Dio prijava je odbačen, u određenom broju predmeta u toku su izviđaji, dok su u pojedinim slučajevima podignuti optužni akti i pokrenute istrage. 2023. Vrhovno državno tužilaštvo formiralo je 38 predmeta protiv 38 lica 26 odbačeno, 1 lice je optuženo i postupak po žalbi na oslobađajuću presudu je u toku, a protiv 11 lica je u toku izviđaj. U 2024. formirano je ukupno 40 predmeta, protiv 105 lica. U fazi izviđaja je 16 predmeta protiv 26 lica. U fazi istrage je 1 predmet protiv 1 lica. Rješenje o odbacivanju krivične prijave donijeto je u 11 predmeta protiv 34 lica. Optužni predlog je podniet u 8 predmeta protiv 12 lica, podignuta je optužnica u 1 predmetu protiv 2 lica pred nadležnim sudovima. U istom periodu formirano je 49 predmeta, tzv. „raznih“ u vezi saznanja tužilaštva da je došlo do eventualne povrede člana 3 Evropskog suda za ljudska prava. Od navedenog broja 26 je riješeno, a u radu je trenutno 23 predmeta. U prvom kvartalu 2025. formirano je 15 predmeta protiv 36 službenih lica. Formiran je i 21 predmet povodom događaja u kojima tužilaštvo ispituje ima li elemenata krivičnog djela. U 2025. Ministarstvo unutrašnjih poslova sprovelo je unutrašnje kontrole povodom postupanja policijskih službenika u kojima je postojala sumnja u prekoračenje policijskih ovlašćenja i nezakonitu upotrebu prinude od strane policijskih službenika u vršenju službene dužnosti u ukupno 31 slučaju, i to u 2 slučaja po pritužbama građana i u 29 slučajeva kontrole su vršene po službenoj dužnosti. U svim slučajevima, Izvještaji sa spisima sačinjenim u postupcima unutrašnje kontrole dostavljeni su nadležnim tužilaštvima, a u 29 slučajeva, na zahtjeve dostavljene ovom Odjelenju od strane tih tužilaštava, iz razloga što su na saslušanjima u tužilaštvima privedena lica iznosila navode da su, prilikom privođenja, bila podvrgnuta nezakonitom postupanju od strane policijskih službenika. U 3 slučaja, na osnovu činjenica i dokaza utvrđenih u postupku unutrašnje kontrole, izvještaji sa spisima sačinjenim u postupku kontrole dostavljeni su direktoru Uprave policije u cilju preduzimanja zakonskih mjera i pokretanja postupka za utvrđivanje disciplinske odgovornosti dva policijska službenika, zbog osnovane sumnje da su se u radnjama i postupanju policijskih službenika stekla obilježja teže povrede službene dužnosti na osnovu Zakona o državnim službenicima i namještenicima. Kapacitet institucije Zaštitnika koji vrši poslove Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, biće ojačan usvajanjem novog zakona o Zaštitniku/ici ljudskih prava i slobode Crne Gore.
---	--

istražiti i kazniti sve počinioce zlostavljanja i prekomjerne upotrebe sile od strane policije (Paragvaj) 131.37 Ukloniti zastarjelost mučenja iz Krivičnog zakonika, efikasno spriječiti mučenje i drugo okrutno, nečovječno ili ponižavajuće postupanje prema licima lišenim slobode i istražiti povezane navode (Češka) 131.36 Osigurati dovoljno finansijskih sredstava za nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i ojačati napore kako bi se osiguralo da se njegove preporuke sprovode (Češka) 131.38 Osigurati da su odredbe nacrtu zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u potpunosti u skladu sa međunarodnim obavezama Crne Gore, uključujući – ali ne ograničavajući se na – Konvenciju o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Indonezija) 131.31 Početi rješavanje aktuelnih prijava fizičkog i psihičkog policijskog mučenja lica lišenih slobode, iznuđivanja iskaza i nepostojanja efikasnih istraga o takvim prijavama do danas (Kanada) 131.39 Razmotriti unapređenje žalbenih postupaka u kojima se iznose tvrdnje o mučenju i zlostavljanju, koje će odmah istražiti nezavisno tijelo i, ako se počinioци proglase krivim, osigurati odgovornost i pravdu za žrtve (Malta) 131.33 Preduzeti potrebne zakonske, disciplinske i druge mjere za sprečavanje mučenja u policijskom pritvoru i osiguravanje istraga u	Zaštitnik posebno prati postupanje Uprave policije i Uprave za izvršenje krivičnih sankcija imajući u vidu ovlašćenja tih organa koja direktno utiču na ostvarivanje ljudskih prava lica lišenih slobode. Na rad Uprave policije u 2024. prema njegovom izvještaju, primljeno je 58 pritužbi ili 5,71% od ukupnog broja (1015). Iz prethodne godine prenešena je 21 pritužba. Od ukupnog broja pritužbi u radu (79) okončano je 67, od čega 47 pritužbi iz 2024. godine i 20 pritužbi iz 2023. 8 slučajeva odnosile su se na prava lica lišenih slobode. Nacionalni preventivni mehanizam realizovao je više obilazaka organizacionih jedinica policije i Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, uključujući uvid u medicinsku dokumentaciju u slučajevima smrti lica na izdržavanju kazne kako bi se ispitalo postupanje i kvalitet pružene zdravstvene njege, kao i protokoli u slučajevima suicida. Zakonom o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, predviđen je sistem kontrole upotrebe sredstava prinude u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija. Starješina ustanove ocjenjuje opravdanost i pravilnost primjene, sačinjavanjem izvještaja koji se dostavlja Ministarstvu pravde i nadležnim organima. U slučajevima sumnje na nezakonitu prinudu pokreću se disciplinski postupci protiv službenika, obavještavaju se Uprava policije i državno tužilaštvo, prikupljaju se svi relevantni dokazi radi vođenja djelotvorne istrage. U periodu od 2023. do oktobra 2025 , povodom 4 slučaja u kojima je ocijenjeno da postoje elementi teže povrede službene dužnosti prekoračenja ovlašćenja i nasilničkog ponašanja na štetu lica lišenih slobode, a koje u svom opisu sadrže elemente izvršne torture od strane zatvorskih službenika obezbjeđenja, protiv 5 službenika su pokrenuti disciplinski postupci i isti su u toku, a tim službenicima je privremeno ograničeno vršenje dužnosti do okončanja disciplinskog postupka sa čim su upoznati upoznati i Uprava policije i tužilaštvo radi preduzimanja mjera i radnji iz njihove nadležnosti. Donijeta je Instrukcija o postupanju policijskih službenika prilikom primjene policijskog ovlašćenja dovođenja, (jun 2024), kojom su bliže uređene procedure za postupanje policijskih službenika prema licima koja se dovode u prostorije koje koristi Uprava policije, nadležno tužilaštvo ili sud (službene prostorije). Donijeta je Uredba o dopunama Uredbe o uniformi, oznakama zvanja, naoružanju, vozilima i posebnoj opremi službenika obezbjeđenja u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, kojom je preciznije regulisan izgled oznaka na uniformi (uključujući ime i prezime čuvara), što doprinosi transparentnosti i odgovornosti službenika. Uprava policije aktivno radi na sprovođenju preporuka Evropskog komiteta za sprječavanje
--	---

slučajevima sumnje na mučenje, kao i krivičnu odgovornost (Njemačka) 131.30 Istražiti sve navode o zlostavljanju i prekomjernoj upotrebi sile od strane policijskih službenika, posebno u zatvorima, i kazniti odgovorne (Venecuela (Bolivarska Republika)); 131.32 Osigurati da navodi o mučenju, zlostavljanju ili prekomjernoj upotrebi sile od strane policije budu predmet istrage od strane nezavisnog tijela i da svi počinioци budu izvedeni pred lice pravde (Italija) 131.34 Osigurati da sve pritužbe na mučenje i zlostavljanje, kao i svaki slučaj prekomjerne upotrebe sile od strane policije i u zatvorima, odmah budu istraženi od strane nezavisnog tijela i da se navodni počinioци procesuiraju (Švajcarska) 131.35 Osigurati brzu i nepristrasnu istragu praksa mučenja i drugih oblika zlostavljanja lica koja se drže u policijskom pritvoru i u pritvorskim mjestima (Ruska Federacija) 131.40 Obezbijediti policijskim službenicima, sudijama i tužiocima obuku za ljudska prava o sprečavanju i identifikovanju mučenja i drugog nehumanog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja (Portugal) 131.41 Sprovesti odgovarajuće obuke za organe za sprovođenje zakona u cilju sprečavanja mučenja i zlostavljanja pritvorenika i zatvorenika (Ruska Federacija).	mučenja i drugih nečovječnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (CPT). Ministarstvo unutrašnjih poslova-Uprava policije je u decembru 2023. donijelo Instrukciju o sprovođenju preporuka iz Izvještaja Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i drugih nečovječnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (CPT) o posjeti Crnoj Gori (u periodu 7.-13. jun 2022) koja sadrži set mjera i aktivnosti usmjerenih na sprovođenje preporuka CPT-a. Uprava policije priprema kvartalne izvještaje o sprovođenju Instrukcije. Sva lica lišena slobode/zadržana lica od strane policijskih službenika upoznata su sa razlozima dovođenja, omogućeno im je pravo da o svom zadržavanju obavijeste lice po svom izboru, pravo na advokata i pravo na pristup ljekaru od momenta pristupanja u službene prostorije policije. Policijski službenici u slučajevima zadržavanja stranih državljana koji ne razumiju crnogorski jezik obezbjeđuju usluge tumača/prevodioca i istma se informativni list uručuje na jeziku koji razumiju. Policijski službenici u svakodnevnom radu primjenjuju novi obrazac "Poziv za građanina" i isti sadrži jasne informacije o razlozima pozivanja i pravima građanina. Policijski službenici na glavnim ulazima vode evidenciju o licima koja pristupaju u službene prostorije Uprave policije, po pozivu, kao i licima koja dolaze po drugim osnovama (posebne evidencije). Lica lišena slobode i zadržana lica redovno su snadbijena hranom i osnovnim higijenskim proizvodima. U toku je postupak nabavke trinaest specijalizovanih vozila za bezbjedno prevoženje lica lišenih slobode/zadržanih lica. U organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova i Policijske akademije, policijski službenici pohađaju i aktivno učestvuju u nizu organizovanih mentalno taktičkih obuka, koje se na posredan ili neposredan način odnose na poštovanje ljudskih prava sa akcentom na oblast zabrane torture. U kontinuitetu se obavlja usavršavanje i obučavanje policijskih službenika iz oblasti primjene policijskih ovlašćenja i upotrebu sredstava prinude, te obuke iz oblasti prevencije kršenja apsolutnog prava iz člana 3 Konvencije (zabrana mučenja) u cilju sprječavanja eventualnih povreda apsolutne zabrane mučenja iz člana 3 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, sa praktičnim postupanjem policijskih službenika. U izvještajnom periodu nije bilo slučajeva fiksacije lica lišenih slobode.
--	--

USLOVI PRITVORA	
BROJ PREPORUKA: 1	IMPLEMENTACIJA

131.42 Nastaviti napore za rješavanje prenatrpanosti u pritvorskim prostorijama i poboljšati zdravstvene usluge za zatvorenike (Irak)	Krajem 2024. u Crnoj Gori bilo je 580 pritvorenika, od kojih 406 u Istražnom zatvoru u Podgorici, što premašuje postojeće kapacitete. Nacionalni preventivni mehanizam je ukazao na problem uslova kao i potrebu da se obezbijedi minimum standarda za human boravak. U cilju unapređenja uslova, Vlada je usvojila novi Pravilnik o uslovima prostorija za zadržavanje lica lišenih slobode i zadržanih lica, usklađen sa CPT standardima (mart 2024). Sprovedene su sanacije, rekonstrukcije i adaptacije više prostorija za smještaj lica lišenih slobode, sa fokusom na pritvorske jedinice. U Istražnom zatvoru Podgorica, izmještanjem ambulanti u novi objekat Sektora za zdravstvenu zaštitu, smještajni kapacitet je povećan sa 292 na 352 mjesta. Izgradnjom novog objekta Sektora za zdravstvenu zaštitu površine 350 m2 poboljšani su prostorni uslovi za zdravstvenu njegu lica lišenih slobode. U zatvorima u Spužu i Bijelom Polju usluge pruža više od 50 zdravstvenih radnika (ljekari opšte prakse, specijalisti, medicinski tehničari i drugo osoblje) uz nabavku nove medicinske opreme. Uz podršku Evropske unije i Kapitalnog budžeta u toku je izgradnja Specijalne zdravstvene ustanove za izvršenje mjera bezbjednosti (obavezno psihijatrijsko liječenje i liječenje zavisnosti), multifunkcionalnog objekta za vjerske, kulturne, sportske i rekreativne aktivnosti, Objekta zatvorenog tima i nove glavne prijavnice. Vlada je krajem 2024. donijela Zaključak kojim se zadužuje Ministarstvo zdravlja da nakon osnivanja ove ustanove obezbijedi kadar odgovarajućeg profila obrazovanja i nivoa kvalifikacije obrazovanja. U završnoj fazi je izrada Protokola o prevenciji suicida u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija koji će sadržati standardizovane korake procjene rizika, mjere pojačanog nadzora i postupanje u situacijama suicidalnog ponašanja.
---	--

DOBRO UPRAVLJANJE I KORUPCIJA	
BROJ PREPORUKA: 8	IMPLEMENTACIJA
131.47 Nastaviti napore za reformu pravosuđa i borbu protiv korupcije (Tunis) 131.48 Osigurati efikasno sprovođenje zakona u borbi protiv korupcije (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske) 131.49 Nastaviti postupanje po preporukama Venecijanske komisije i Grupe država Savjeta Evrope protiv korupcije (GRECO) za sprječavanje i borbu protiv korupcije (Češka)	Prioriteti Vlade u borbi protiv korupcije zasnivaju se na izvještajima Evropske komisije za poglavlja 23 i 24, kao i preporukama Grupe država za borbu protiv korupcije (GRECO) koji kao ključnu preporuku ističu potrebu razvoja strateškog i proaktivnog pristupa u borbi protiv korupcije i Venecijanske komisije. S tim u vezi, Vlada je osnovala Nacionalni savjet za borbu protiv korupcije (februar 2024.). Usvojena je Strategija za borbu protiv korupcije 2024-2028 koja definiše pravac i ciljeve u borbi protiv korupcije u javnom i privatnom sektoru, te posebno targetira oblasti visokog rizika pravosuđe, policiju i carinu, zdravstvo, obrazovanje, životnu sredinu, urbanizam, javne nabavke, lokalnu samoupravu i javna preduzeća. Usvojena je i Strategija reforme pravosuđa 2024-2027 sa ciljem jačanja nezavisnosti, efikasnosti i odgovornosti pravosuđa. Zakon o sprječavanju korupcije usklađen je sa preporukama GRECO-a i Venecijanske komisije (jun 2024.). Zakonom se uređuje sukob interesa, organičenja u vršenju javnih funkcija, izvještaji o prihodima i imovini, zaštita lica koja prijavljuju nepravilnosti. U toku su nove izmjene predmetnog zakona radi usklađivanja sa EU standardima.

131.50 Osigurati sprovođenje preporuka Grupe država Savjeta Evrope protiv korupcije i Venecijanske komisije koje još nijesu sprovedene (Njemačka) 131.51 Nastaviti borbu protiv korupcije u svim institucijama kroz koordinisane istrage i krivična gonjenja (Australija) 131.52 Osigurati nezavisnost, integritet, odgovornost i nepristrasnost pravosuđa kroz sprovođenje antikorupcijskih politika kao što su imenovanja zasnovana na zaslugama (Sjedinjene Američke Države) 131.53 Sprovoditi politike za okončanje korupcije i političkog uticaja na pravosuđe i osigurati nezavisnost ove institucije (Australija) 131.54 U potpunosti sprovesti reforme u pravosudnom sektoru kako bi se garantovala nezavisnost i nepristrasnost pravosuđa i iskorijenila korupcija (Italija)	Radi se na pripremi posebnog Zakona o zaštiti zviždača kako bi se zaštita lica koja prijavljuju nepravilnosti podigla na viši nivoi uskladila sa Direktivom EU 2019/1937. Trenutno se zaštita zviždača obezbjeđuje kroz Zakon o sprječavanju korupcije. Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću (jul 2024.) uređuje uslove za oduzimanje, upravljanje i korišćenje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. U saradnji sa Savjetom Evrope, formiran je radni tim koji razmatra uvođenje dodatnog modela oduzimanja imovine (na osnovu uporedne prakse UK, Italije i Slovenije). Zakon o lobiranju (jun 2024.) uređuje način obavljanja djelatnosti lobiranja, pravila ponašanja i transparentnost u ovom procesu. Nakon izmjena Zakona o Sudskom savjetu (maj 2024.) usvojeni su podzakonski akti koji jačaju merit princip, kriterijume za izbor, ocjenjivanje i disciplinsku odgovornost nosilaca pravosudnih funkcija. Specijalno državno tužilaštvo i druga državna tužilaštva intenzivirala su aktivnosti u predmetima korupcije. U 2023. i 2024. pokrenut je značajan broj istraga i optužnica za koruptivna djela uključujući i visoke javne funkcionere (bivša predsjednica Vrhovnog suda, bivši predsjednik Privrednog suda, sudije, bivši Glavni specijalni tužilac, dva specijalna tužioca, jedan bivši državni tužilac u Osnovom državnom tužilaštvu, predsjednik opštine, bivši direktor Uprave policije i savjetnik Predsjednika Crne Gore za odbranu i bezbjednost, tri bivša ministra poljoprivrede i ruralnog razvoja, bivši državni sekretar u Ministarstvu poljoprivrede, bivši direktor Agencije za nacionalnu bezbjednost, bivša direktorica Agencije za sprečavanje korupcije, vršilac dužnosti pomoćnika direktora Sektora za borbu protiv kriminala Uprave policije). Bilježi se veći broj finansijskih istraga i zahtjeva za privremeno oduzimanje imovine, uključujući nekretnine, vozila i druge vrijedne predmete. Izrečena je i kazna zatvora u predmetima koji se odnose na visoku korupciju što šalje važan signal u pogledu nekažnjivosti. Za koruptivna krivična djela donijeto je 8 naredbi o sprovođenju istrage protiv ukupno 19 lica. Uz 16 predmeta u radu za ova krivična djela iz ranijeg perioda kojih je bilo protiv 143 lica, ukupno je bilo u radu 24 istrage protiv 162 lica. Riješeno je 12 istraga protiv 26 lica. Nakon sprovedene istrage podignuto je 7 optužnica protiv 15 lica, postupak je obustavljen u 2 predmeta protiv 6 lica, dok je u 3 predmeta protiv 5 lica istraga ustupljena drugom tužilaštvu na dalje postupanje i odluku, tako da je na kraju izvještajnog perioda ostalo u radu 12 istraga protiv 136 lica. Podignuto je 10 optuženja protiv 30 lica za koruptivna krivična djela. U 2023. pokrenute su finansijske istrage u 12 predmeta protiv 75 fizičkih (među kojima su i 6 predmeta za koruptivna krivična djela). Podnijeta su 3 zahtjeva za trajno oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću (jedan za krivično djelo korupcije), a od strane suda u toj godini nije donijeta nijedna odluka o trajnom oduzimanju imovine. U 2024. specijalni tužioci su za koruptivna krivična djela donijeli naredbe o sprovođenju istrage u 5 predmeta protiv ukupno 17 lica. Uz istrage u radu za ova krivična djela iz ranijeg perioda kojih je bilo protiv 137 lica, ukupno je bilo u radu istraga protiv 154 lica. Istrage su okončane u odnosu na 26 lica. Podignuto je 5 optužnica protiv 12 lica i 3 optužna predloga protiv 4 lica. Donijete su naredbe o pokretanju finansijske istrage u 13 predmeta od čega u 6 predmeta za koruptivna
---	--

	krivična djela. Do 01.05.2025. pokrenute su 2 istrage protiv 15 lica među kojima su 2 lica zbog koruptivnog krivičnog djela. 1 lice je nakon istrage optuženo a protiv drugog lica istraga je u toku. Jedna istraga iz ranijeg perioda protiv 3 lica zbog krivičnog djela zloupotrebe službenog položaja je okončana u 2025.godini i sva tri lica su optužena. Na nivou Viših i Osnovnih državnih tužilaštava, formiran je veliki broj predmeta zbog različitih oblika korupcije (zloupotreba službenog položaja, nesavjestan rad, primanje i davanje mita, protivzakonit uticaj, pranje novca, poreske utaje). Zaključno sa martom 2025. formirano 652 predmeta protiv 1007 pravnih i fizičkih lica. Protiv 265 lica prijava je odbačena, 103 lica je optuženo, protiv 14 lica je u toku istraga, a najveći broj predmeta protiv preko 500 lica je u fazi izviđaja. U martu 2025. Vrhovni državni tužilac donio je Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava za sprovođenje finansijskog izviđaja i finansijske istrage što je dovelo do pokretanja većeg broja finansijskih istraga i izviđaja, jačanja fokusiranja na imovinsku korist kao ključnu u borbi protiv korupcije i prvih slučajeva privremenog oduzimanja nekretnina, vozila i luksuznih predmeta u predmetima sa elementima korupcije i organizovanog kriminala. U prvom kvartalu 2025. na nivou državnih tužilaštava pokrenuto je 17 finansijskih istraga protiv 40 fizičkih i 7 pravnih lica i 11 finansijskih izviđaja protiv 20 fizičkih i 5 pravnih lica.
--	--

PRAVOSUDNI SISTEM I PRAVIČNO SUĐENJE	
BROJ PREPORUKA: 3	IMPLEMENTACIJA
131.60 Istražiti nove kanale za pregovaranje koji omogućavaju postizanje političkog konsenzusa za izbor rukovodstva Sudskog savjeta, sudija Ustavnog suda, Vrhovnog tužioca i predsjednika Vrhovnog suda (Dominikanska Republika) 131.61 Ubrzati reformu pravosuđa, posebno one reforme koje su potrebne da bi se osigurala veća nezavisnost pravosuđa (Irska) 131.62 Nastaviti proces reforme pravosuđa, uključujući popunjavanje svih slobodnih radnih mjesta i eliminisanje političkog uticaja na pravosuđe (Austrija)	Radi jačanja nezavisnosti i odgovornosti pravosuđa, 2024. je usvojen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama. Zakonom je preciziran način izbora i prestanka mandata članova i predsjednika Sudskog savjeta, postupak izbora sudija i sudija-porotnika, disciplinska odgovornost i razrješenje, kao i drugi elementi rada Sudskog savjeta. U prvoj polovini 2025. Sudski i Tužilački savjet usvojili su podzakonske akte za izbor, ocjenjivanje i disciplinsku odgovornost nosilaca pravosudnih funkcija. Nakon višegodišnjeg zastoja, Vrhovni državni tužilac izabran je (januar 2024) podrškom 61 poslanika (od ukupno 81), čime je nakon pet godina popunjena ključna funkcija u pravosudnom sistemu. Vrhovni sud Crne Gore dobio je predsjednicu (novembar 2024) nakon gotovo četiri godine i više neuspješnih pokušaja. Time je značajno stabilizovana izvršna struktura pravosuđa. Postupak izbora sudija Ustavnog suda i dalje predstavlja izazov. I pored sprovedenih procedura i više kandidata koji ispunjavaju uslove, proces odabira sudija traje i dalje. Ustavni sud Crne Gore formalno ima sedam sudija, a zaključno sa 31. decembrom, imenovano ih je šest. U cilju dobijanja punog sastava Ustavnog suda, potreban je nastavak političkog dijaloga i konsenzus. Usvojena je Strategija reforme pravosuđa 2024-2027. Izvještaj o sprovođenju za 2024. pokazuje da su realizovane značajne aktivnosti koje garantuju nezavisnost i nepristrasnost pravosuđa. Poseban fokus bio je na jačanju normativnog okvira, digitalizaciji i unapređenju finansijske nezavisnosti pravosuđa.

	U cilju unapređenja finansijske nezavisnosti nosilaca pravosudnih i ustavnosudskih funkcija usvojeni su Zakon o dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama i Zakona o dopunama Zakona o Državnom tužilaštvu (jun 2024.).Ovim zakonima predviđeno je da sudije, predsjednici sudova, državni tužioci, rukovodioci državnih tužilaštava, sudije i predsjednik Ustavnog suda imaju pravo na dodatak na funkciju u iznosu od 30% visine osnovne zarade. Usvojen je i Zakon o dopunama Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore (avgust 2025.) Završeni su svi započeti postupci ocjenjivanja državnih tužilaca i rukovodilaca državnih tužilaštava. Uspostavljen je softver za potrebe praćenja izvršenja budžeta u sudstvu, kao i sistem slučajne dodjele predmeta u prekršajnim sudovima. Radi povećanja efikasnosti i pristupa pravdi, usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o upravnom sporu (maj 2025), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o alternativnom rješavanju sporova (maj 2025), Zakon o potvrđivanju Međunarodnog sporazuma o razmjeni podataka u svrhe provjere izjava o imovini (april 2024.) i Zakon o potvrđivanju Konvencije o priznanju i izvršenju stranih presuda u građanskim ili privrednim stvarima (oktobar 2024). Usvojena je Strategija digitalizacije pravosuđa 2025-2028, uspostavljen ERP sistem u Sudskom savjetu i u ISP sistem u prekršajnim sudovima, izrađen Jedinstveni program rješavanja starih predmeta 2025-2027 godine, te usvojena informacija o potrebi potpisivanja III i IV dodatnog protokola Evropske konvencije o ekstradiciji. U cilju daljeg unapređenja dostupnosti pravde, transparentnosti i povjerenja u pravosuđe, usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (decembar 2024). U periodu januar/jun 2025., Sudski savjet je raspisao 23 oglasa za popunu slobodnih sudijskih i predsjedničkih mjesta i to 8 internih oglasa za dobrovoljno trajno raspoređivanje i 15 javnih oglasa. Popunjeno je 83,87% sudijskih mjesta i 96% pozicija predsjednika sudova, a izabrana su 22 državna tužioca koji prvi put stupaju na funkciju. Od 141 ukupnog broja tužilačkih mjesta popunjeno je 112, što čini 79,43% popunjenih tužilačkih mjesta, dok je popunjenost pozicija rukovodilaca državnih tužilaštava 100%.
--	--

GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA	
BROJ PREPORUKA: 1	IMPLEMENTACIJA
131.82 Jačati promociju građanskih i političkih prava (Kamerun)	Crna Gora je u maju 2023., Komitetu za ljudska prava, podnijela Drugi periodični izvještaj o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, a u martu 2025. Održan je dijalog sa Komitetom. Tom dijaloga prezentovane su mjere sprovedene radi jačanja zaštite i ostvarivanja građanskih i političkih prava, kao i stanje u pogledu implementacije preporuka. Ovaj proces je važan i kao dio međunarodnih obaveza u okviru sistema Ujedinjenih nacija I kao segment ispunjavanja kriterijuma za pristupanje Evropskoj uniji, s obzirom na kompatibilnost tematskih oblasti između Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima I pravne tekovine EU.

PRAVO NA UČEŠĆE U JAVNIM POSLOVIMA I PRAVO GLASA	
BROJ PREPORUKA: 1	IMPLEMENTACIJA

131.81 Unaprijediti transparentnost i profesionalnost u Državnoj izbornoj komisiji sa ciljem jačanja izbornog sistema u zemlji (Iran (Islamska Republika))	Radi bolje transparentnosti rada izborne administracije, Državna izborna komisija je 2023. izmijenila Poslovnik o radu i uvela mogućnost direktnog prenosa sjednica. Sjednice Komisije direktno javno se prenose od 17. aprila 2025. putem YouTube kanala, uz redovno objavljivanje akata i informacija na internet stranici Komisije i u Službenom listu Crne Gore. Skupština Crne Gore je 29. jula 2025. usvojila Izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika. Ove izmjene imaju za cilj unapređenje transparentnosti, profesionalnosti rada izborne administracije i povjerenja u izborni proces. Izmjene i dopune Zakona stupile su na snagu istog dana.
--	---

SLOBODA MIŠLJENJA I IZRAŽAVANJA I PRISTUP INFORMACIJAMA	
BROJ PREPORUKA: 16	IMPLEMENTACIJA
131.65 Poboljšati primjenu pravnog okvira o zaštiti novinara (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske); 131.66 Unaprijediti zaštitu novinara od nasilja i govora mržnje, između ostalog osuđivanjem takvih napada kada se dogode, i preduzimanjem daljih koraka za okončanje nekažnjivosti za prošle napade (Austrija); 131.67 Početi rješavanje nedostatka napretka u istraživanju slučajeva napada na novinare, kako bi se osigurala njihova bezbjednost (Kanada); 131.68 Preduzimati neophodne mjere za jačanje slobode medija i zaštite novinara (Kipar); 131.69 Ojačati mjere za promovisanje bezbjednijeg i povoljnijeg okruženja za novinare da obavljaju svoj posao nezavisno i bez neprimjerenog uticaja (Litvanija); 131.71 Nastaviti jačanje mjera za osiguravanje bezbjednog i otvorenog okruženja za nezavisno novinarstvo i borbu protiv nekažnjivosti za krivična djela počinjena nad novinarima (Francuska);	Istraživanje sprovedeno krajem 2024. (Analiza socio-ekonomskih izazova za medijske radnike i radnice u Crnoj Gori) ukazuje da je svaki treći novinar doživio političko miješanje u svoj rad, a svaki četvrti prijetnje po život ili fizičku bezbjednost. Istovremeno, istraživanje javnog mjenja koje je sprovedlo resorno ministarstvo pokazuje da 16% građana iskazuje naročito visok, preko 40% umereno visok stepen povjerenja u medije, a preko 55% građana sumarno iskazuje povjerenje u medije. U cilju jačanja institucionalne zaštite, potpisan je Protokol o zaštiti novinara čiji su potpisnici Vrhovno državno tužilaštvo, Ministarstvo pravde, Ministarstvo kulture i medija i Sindikat medija Crne Gore (oktobar 2025). Ovim je uspostavljen formalni Mehanizam za bezbjednost novinara koji podrazumijeva koordinisano djelovanje i pružanje pravne i psihološke podrške novinarima, bržu reakciju institucija i bolji nadzor nad istragama. Uprava policije je izradila standardnu operativnu proceduru za postupanje u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima. Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija prati predmete, daje preporuke i usvaja izvještaje o radu. Uspostavljena je elektronska baza podataka o napadima na novinare, preuzeti su i digitalizovani predmeti od 2013., a otvorena je i posebna internet stranica Komisije. Krivični zakonik Crne Gore je dopunjen kvalifikovanim oblicima krivičnih djela (ugrožavanje sigurnosti, teško ubistvo, teška tjelesna povreda, prinuda) kada su izvršena prema licima koja obavljaju poslove javnog informisanja, čime novinari dobijaju snažniju krivičnopravnu zaštitu. Civilni sektor i Sindikat medija Crne Gore pozdravili su pomenute izmjene uz očekivanje da će doći do smanjenja broja napada na novinare/ke i ostale zaposlene u medijima. Vrhovno državno tužilaštvo usvojilo je preporuke Komisije i dalo obavezna uputstva državnim tužilaštvima za intenziviranje istraga napada na novinare, uključujući obavezu promptnog izvještavanja o preduzetim radnjama i bolju saradnju sa Komisijom.

131.73 Osigurati efikasno sprovođenje zakonodavstva o zaštiti novinara i civilnog društva i detaljno istražiti slučajeve nasilja i napada na predstavnike medija (Republika Moldavija); 131.74 Osigurati zaštitu novinara i slobodu govora i ojačati sve institucionalne mehanizme uključene u obradu svih slučajeva napada na novinare (Slovačka); 131.75 Osigurati da se svi prijavljeni napadi i uznemiravanje novinara koji istražuju policijske službenike i druge vladine zvaničnike koji su navodno uključeni u koruptivne prakse ili zloupotrebu položaja temeljno i nepristrasno istraže, posebno s obzirom na presudni značaj takvih istraga za osiguravanje bezbjednosti medijskih radnika (Sjedinjene Američke Države); 131.76 Preduzimati mjere za zaštitu novinara i drugih medijskih radnika od zastrašivanja i agresije, za brzo istraživanje svih prijava o takvom nasilju i za krivično gonjenje počinitelaca (Čile); 131.77 Nastaviti efikasno vođenje istraga o prijavama o zastrašivanju, uznemiravanju i napadima na novinare i medijske radnike i privesti počiniocima pravdi (Estonija); 131.78 Preduzimati neophodne mjere kako bi se osigurala zaštita novinara od prijetnji i preduzeti korake za sprečavanje zastrašivanja i fizičkih napada na novinare osiguravanjem da počinioci takvih djela budu izvedeni pred lice pravde (Luksemburg); 131.79	Pred osnovnim državnim tužilaštvima formirano je 14 predmeta povodom prijetnji i nasilja nad novinarima u 2024. (okončano 6, za 8 izviđaj u toku). U prvom kvartalu 2025. formirano je 11 predmeta, od kojih je u dva predmeta podniet zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka i suđenje je u toku. Sa ciljem jačanja slobode izražavanja, medijskog pluralizma transparentnosti vlasništva, finansijske održivosti medija i medijske pismenosti, Vlada je usvojila prvu sveobuhvatnu Medijsku strategiju 2023-2027. (oktobar 2023). Medijskom strategijom nastoji se obezbjediti povoljniji ambijent za slobodu informisanja, protok ideja i mišljenja u ostvarivanju javnog interesa, opšte poboljšanje uslova za rad i održivost medija, jačanje transparentnosti medijskog vlasništva, razvoja medijskog pluralizma i medijske pismenosti, jačanje samoregulacije, te nezavisnost i profesionalnost javnih emitera. Vrhovno državno tužilaštvo je organizovalo dvodnevnu radionicu krajem 2024. o govoru mržnje za predstavnike državnotužilačke organizacije i medije u cilju unapređenja znanja i upoznavanja sa praksom Evropskog suda za ljudska prava u slučajevima govora mržnje. 2024. izvršena je procjena potreba za obukama za Državno tužilaštvo u koju su inkorporirane i obuke za državne tužioce na teme koje se tiču standarda u postupanjima u predmetima napada na novinare i imovinu medija, predviđene Uputstvom. Predmetna obuka uvrštena je u Akcioni plan za sprovođenje Komunikacione strategije Državnog tužilaštva i Tužilačkog savjeta 2023-2025. U cilju daljeg jačanja kapaciteta Uprave policije za zaštitu novinara od nasilja i prijetnji, policijski službenici prolaze obuku o standardima i postupanju u predmetima napada na novinare i imovinu medija. Set medijskih zakona usvojen je sredinom 2024. sa naznačenim preporukama u oblasti ljudskih prava. Zakon o medijima po prvi put uvodi definiciju novinara, unaprijeđuje kriterijume izbor članova Savjeta RTCG, jača nadzor nad primjenom zakona i transparentnost finansiranja medija iz javnih sredstava kroz godišnje izvještaje u formatu otvorenih podataka, te povećava finansiranje Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija sa 0,09% na 0,20%, uz jasne kriterijume dodjele sredstava i posebnu pažnju sadržajima javnog servisa, uljučujući rodnu ravnopravnost. Zakon o javnom medijskom servisu poštira kriterijume i procedure izbora Savjeta javnog medijskog servisa, doprinosi depolitizaciji. Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama propisuje skalu finansiranja lokalnih samouprava u finansiranju lokalnih javnih emitera. U cilju povezivanja radnog staža novinarima, upućena je inicijativa za rješavanje situacije u kojoj su se našli zaposleni u medijima čiji su osnivači otišli u stečaj i čija su preduzeća likvidirana.
--	---

Osigurati da su različiti nacrti zakona i prva nacionalna strategija za medije u skladu sa pravom na slobodu izražavanja, da jačaju institucionalne mehanizme za promovisanje slobode izražavanja i da omogućavaju brze nezavisne i nepristrasne istrage o prijetnjama i napadima na novinare i medijske radnike, kako bi počinioci mogli biti izvedeni pred lice pravde (Švajcarska); 131.70 Pojednostaviti reviziju medijskog zakonodavstva sa Medijskom strategijom 2022–2027, kroz inkluzivni dijalog sa medijima i civilnim društvom, i u skladu sa evropskim standardima (Holandija (Kraljevina)); 131.72 Jačati nezavisnost i nepristrasnost državnih medija kao sredstva za garantovanje slobode štampe i pluralizma (Portugal); 131.83 Pratiti usvajanje zakona o medijima, socijalnoj zaštiti i djeci (Dominikanska Republika);	Istim nije moglo biti predviđeno povećanje koeficijenata za zaposlene u medijima, kao ni uvođenje beneficiranog radnog staža za novinare i druge medijske radnike koji se bave poslovima sa povišenim stepenom rizika. Ministarstvo kulture i medija u Akcionom planu za 2025-2026, planira da sprovede analizu o mogućnostima uvođenja beneficiranog radnog staža za novinare, snimatelje i druge zaposlene u medijima. Ministarstvo kulture i medija sprovodi kampanje i javne događaje posvećene napadima na novinere i identifikovanju izazova u radu, SLAPP tužbama, govoru mržnje i dezinformacijama, podizanja svijesti o važnim aspektima novo-harmonizovanog zakonodavstva. Analize i kampanje imaju za cilj da unaprijede bezbjednost novinara, uslove rada i socijalnu zaštitu medijskih radnika. Sprovode se obuke za službenike zadužene za usklađivanje sa EU (anti-SLAPP, Uredba o digitalnim uslugama, Uredba o digitalnim tržištima).
--	---

TRGOVINA LJUDIMA I SAVREMENI OBLICI ROPSTVA	
BROJ PREPORUKA: 20	IMPLEMENTACIJA
131.84 Nastaviti napore za rješavanje svih oblika trgovine ljudima u okviru Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. godine, i dopuniti operativni tim u tu svrhu (Tunis); 131.85 Nastaviti napore u borbi protiv trgovine ljudima, uključujući i efikasnom implementacijom Strategije za borbu protiv trgovine ljudima (Nepal); 131.86	Implementacijom treće nacionalne Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024. ojačan je ukupan sistem-od kapaciteta institucija i podizanja svijesti, do servisa podrške žrtvama i krivičnog gonjenja počilaca. Završni izvještaj pokazuje da je od 338 70% u potpunosti realizovano, djelimično 15 %, i 15% aktivnosti nije realizovano, uz eksternu evaluaciju koja potvrđuje relevantnost strateških prioriteta i njihovu usklađenost sa međunarodnim standardima. Izrađen je Nacrt nove Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2025-2028. koji je upućen Evropskoj komisiji na mišljenje. Revidirani Sporazum o međusobnoj saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima između 13 državnih institucija i nevladinih organizacija potpisan je u maju 2024. čime su dodatno precizirani mehanizmi koordinacije, zaštite i reintegracije žrtava – uključujući obavezu da se pomoć pruža

Nastaviti napore protiv trgovine ljudima kroz efikasnu implementaciju Treće nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019–2024. godine (Gruzija); 131.87 Nastaviti napore u borbi protiv trgovine ljudima ostvarivanjem treće Nacionalne strategije za period 2019–2024. godine (Bahrein); 131.88 Omogućiti pružanje informacija žrtvama trgovine ljudima o njihovim pravima i dostupnim uslugama (Azerbejdžan); 131.89 Preduzeti hitne mjere za poboljšanje efikasnosti borbe protiv trgovine ljudima, kako bi se obezbijedila neophodna zaštita žrtava trgovine ljudima (Bjelorusija); 131.90 Preduzeti dalje korake protiv trgovine ljudima, uključujući pružanjem zaštite žrtvama trgovine ljudima (Pakistan); 131.91 Intenzivirati mjere za zaštitu djece od trgovine ljudima i seksualne eksploatacije usvajanjem zakona o socijalnoj zaštiti i o djeci (Kostarika); 131.92 Nastaviti nacionalne napore usmjerene na borbu protiv trgovine ljudima i eksploatacije djece (Egipat); 131.93 Udvostručiti napore u borbi protiv dječijeg rada i trgovine djecom (Libija); 131.94 Ulagati napore na uspostavljanju efikasnih mehanizama za identifikaciju i zaštitu djece žrtava trgovine ljudima i seksualne eksploatacije, ojačati kapacitete relevantnih aktera i takođe ojačati programe podizanja	bez obzira na učešće žrtve u krivičnom postupku i da se one informišu o besplatnoj pravnoj pomoći i drugim pravima. Radi jačanja operativnog odgovora, Vrhovni državni tužilac i ministar unutrašnjih poslova formirali su novi Operativni tim za borbu protiv trgovine ljudima i nedozvoljenog prelaza državne granice i krijumčarenja ljudi, sastavljenog od državnih tužilaca i predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije (april 2024). Izvještaji o radu Operativnog tima javno su dostupni. Crna Gora razmatra uvođenje Instituta nacionalnog izvjestioca za trgovinu ljudima, oslanjajući se na uporednu praksu (model Kraljevine Nizozemske), uz podršku Međunarodne organizacije za migracije i kroz studijske posjete i razmjeni iskustava. Tokom 2024. u državnim tužilaštvima formirano je 28 predmeta koji se odnose na krivična djela trgovine ljudima i povezana djela eksploatacije. Od ukupnog broja od 28 predmeta i srodne oblike eksploatacije (prinudni rad, prosjačenje, seksualna eksploatacija, prinudni brak). U 18 predmeta vođen je postupak protiv 24 lica, u 11 predmeta su donijete naredbe o sprovođenju istrage. Podignuto je 14 optužnica protiv 25 lica, a u 2024. donijete su 3 presude u predmetima koji se odnose na trgovinu ljudima i srodne oblike eksploatacije. U istom periodu nije bilo slučajeva eksploatacije u vidu „kućnog ropstva“. Tužilaštva su posebno usmjerena na to da se kroz dalju analizu svih dokaza, identifikuju moguće dodatne žrtve i da se osiguraju zakoniti, čvrsti dokazi koji dovode do osuđujućih presuda, uz primjenu principa nekažnjivosti žrtava za djela počinjena pod prinudom. Sistem identifikacije žrtava trgovine ljudima unaprijeđen je formiranjem Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, koji radi u skladu sa Nacionalnim planom za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Predloženi model omogućava da se nečiji status žrtve prizna i kada nije formalno potvrđeno krivično djelo, već su jasno ugrožena ljudska prava. U 2025., izmijenjen je sastav pomenutog Tima (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije, Centri za socijalni rad, civilni sektor), kako bi Tim nesmetano radio. Paralelno sa radom Tima, značajan doprinos u identifikaciji žrtava trgovine ljudima dali su i Operativni tim za borbu protiv trgovine ljudima, nedozvoljenog prelaska državne granice i krijumčarenja ljudi kao i saradnja i razmjena informacija o migrantima sa susjednim državama. Sistem podrške žrtvama uključuje sigurna skloništa za žene i djecu žrtve trgovine ljudima, pravo na povjerljivo lice i punomoćnika iz reda specijalizovanih advokata istog pola kao i žrtva, audiovizuelno saslušanje maloljetnih žrtava, uz prethodnu stručnu pripremu, kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija i omogućilo da se iskaz iskoristi tokom cijelog postupka, te mogućnost
---	---

svijesti (Ukrajina); 131.95 Razmotriti kreiranje i sprovođenje programa za zaštitu, rehabilitaciju i socijalnu integraciju djece žrtava trgovine ljudima i seksualne eksploatacije (Litvanija); 131.96 Nastaviti sa preduzimanjem konkretnih mjera za borbu protiv trgovine ljudima (Malavi) 131.97 Preduzimati efikasne radnje kako bi se osiguralo da počinioci trgovine ljudima budu izvedeni pred lice pravde (Iran (Islamska Republika)) 131.98 Ojačati dalje mehanizme odgovornosti za slučajeve trgovine ljudima, posebno one koji uključuju žene i djecu koja su podvrgnuta prinudnom radu i seksualnoj eksploataciji, između ostalog, osiguravanjem poštovanja principa nekažnjavanja i pružanjem adekvatne psihosocijalne pomoći žrtvama (Filipini) 131.99 Uspostaviti nezavisnog nacionalnog izvjestioca koji će nadgledati aktivnosti borbe protiv trgovine ljudima, pojačati strategiju borbe protiv trgovine ljudima i izdvojiti dovoljno sredstava za pružanje usluga specijalizovane pomoći i podrške žrtvama (Španija) 131.100 Preduzeti korake za sprovođenje nacionalnih akcionih planova za borbu protiv trgovine ljudima i zaštitu žrtava trgovine ljudima, uključujući djecu (Kazahstan) 131.101 Boriti se protiv trgovine ljudima i prodaje djece izgradnjom kapaciteta državnih činilaca za	da sudsko vijeće čine sudije istog pola kao žrtva i saslušanje u odvojenoj prostoriji, bez kontakta sa optuženim. U pojedinim predmetima trgovine ljudima identifikovani su oblici eksploatacije djece kroz prinudni rad, prosjačenje i prinudne brakove. Za jačanje sistema zaštite maloljetnih žrtava donijet je akreditovani Program obuke za sticanje znanja i vještina stručnim radnicima i radnicama Centara za socijalni rad za podršku žrtvama trgovine ljudima i isti se sprovodi (april 2025). U cilju boljeg prepoznavanja slučajeva trgovine ljudima, posebno djece, sproveden je niz obuka i aktivnosti. Ministarstvo unutrašnjih poslova uz podršku Međunarodne organizacije za migracije, Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ) i Savjeta Evrope, organizovalo je regionalne radionice (sjever, centralna regija, jug) na temu jačanja kapaciteta lokalnih zajednica u identifikaciji i pravnoj podršci žrtvama trgovine ljudima, za predstavnike lokalnih samouprava, sudova, tužilaštava, policije, inspekcije rada i centara za socijalni rad. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u saradnji sa Zavodom za školstvo i Ministarstvom unutrašnjih poslova sprovodi dvodnevne obuke za nastavni kadar na temu uloge uloge obrazovnog sistema u prevenciji trgovine djecom, sklapanja nedozvoljenih brakova i ekonomske eksploatacije. Uprava za ljudske resurse organizuje redovne obuke za zdravstvene radnike, diplomatsko-konzularno osoblje, kao i multisektorske obuke o ranoj identifikaciji i upućivanju potencijalnih žrtava. Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu uvrstio je u Program kontinuirane obuke sudija i državnih tužilaca i obuku na temu borbe protiv trgovine ljudima za sudije, tužioce i savjetnike, uz podršku INL Programa Ambasade SAD u Crnoj Gori. Kroz ove mjere jačaju se kapaciteti za identifikaciju, zaštitu i obeštećenje žrtava, uključujući djecu i dalje unaprijeđuje koordinisan i proaktivan odgovor institucija na trgovinu ljudima.
--	---

efikasno identifikovanje i pružanje podrške žrtvama i pokretanje krivičnih postupaka po potrebi (Lihtenštajn) 131.102 Unaprijediti krivično gonjenje slučajeva trgovine kod dječijih, ranih i prinudnih brakova (Azerbejdžan) 131.103 Jačati kapacitete za identifikaciju, zaštitu i obeštećenje žrtava trgovine ljudima i djece (Paragvaj).	
---	--

LJUDSKA PRAVA I SIROMAŠTVO	
BROJ PREPORUKA: 4	IMPLEMENTACIJA
131.104 Jačati mjere za borbu protiv siromaštva i podršku ugroženim grupama stanovništva, uključujući žene, djecu i nacionalne manjine(Uzbekistan) 131.105 Jačati mjere za smanjenje siromaštva i kreiranje mehanizma za evaluaciju za ocjenu uticaja preduzetih mjera (Vijetnam); 131.109 Unaprijediti mjere za borbu protiv siromaštva i smanjenje socijalne inkluzije ranjivih grupa stanovništva, uključujući žene, djecu i nacionalne manjine (Malezija); 131.108 Zaštititi prava lica u ranjivim situacijama na stanovanje, obrazovanje, zdravstvo i zapošljavanje (Kina);	Crna Gora je nastavila da jača mjere za borbu protiv siromaštva, uz poseban fokus na romsku i egipćansku zajednicu, djecu, žene i druge ranjive društvene kategorije. Uz podršku, prije svega Savjeta Evrope, izrađena je Studija izvodljivosti za socijalno stanovanje za Rome i Egipćane u osam opština u Crnoj Gori (Nikšić, Herceg Novi, Kotor, Budva, Bar, Ulcinj, Berane i Bijelo Polje), koja detaljnije mapira teške stambene uslove u kojima žive romska i egipćanska zajednica i daje osnov za ciljane intervencije. Izvršena je rekonstrukcija objekata za stanovanje u naselju Trlica, Opština Pljevlja, adaptaciju, vodovod i pristupni put, što je poboljšalo uslove za dostojanstven život porodica sa djecom (higijena, uredno stanovanje, redovan školski i predškolski život djece). U cilju jačanja mjera za borbu protiv siromaštva i podršku ugroženim grupama stanovništva, realizuje se projekat rekonstrukcije postojećih objekata u Vrelima Ribničkim, u Podgorici, za potrebe zbrinjavanja djece iz Ukrajine bez pratnje roditelja i zakonskog staratelja, Sklonište za djecu zatečenu u prosjačenju, Sklonište za beskućnike. Ove aktivnosti direktno doprinose zaštiti prava na stanovanje, socijalnu uključenost, obrazovanje i pristup zdravstvenim i drugim uslugama za lica u ranjivim situacijama. Angažovani su saradnici u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstvene zaštite i socijalne zaštite koji olakšavaju ostvarivanju osnovnih prava ovih zajednica. Crna Gora je usvojila Program za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma u formalnu sa ciljem suzbijanja sive ekonomije i otvaranja mogućnosti za regularno zapošljavanje (februar 2025). Otvoreni su posebni programi Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za Rome i Egipćane – uključujući javne radove i programe stručnog osposobljavanja.

PRAVO NA ZDRAVLJE	
BROJ PREPORUKA: 3	IMPLEMENTACIJA
131.111 Osigurati pristup besplatnoj, kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti za svu djecu i ukloniti prepreke za usluge seksualnog i reproduktivnog zdravlja za žene i djevojčice (Luksemburg) 131.133 Nastaviti efikasne napore za poboljšanje pristupa žena dovoljnim medicinskim uslugama (Iran (Islamska Republika)) 131.110 Ukloniti prepreke za pristup djevojčica i žena uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i osigurati pristup zdravstvenoj zaštiti za sve žene, uključujući transžene (Island)	Crna Gora je nastavila da unaprijeđuje zakonodavni i institucionalni okvir radi obezbjeđivanja univerzalnog i nediskriminatornog pristupa zdravstvenoj zaštiti, posebno za ranjive grupe. Nacionalne zdravstvene politike naglašavaju jednak pristup preventivnoj i primarnoj zdravstvenoj zaštiti za svu decu, uz obezbjeđivanje da sva deca imaju besplatno osnovno zdravstveno osiguranje. Novi Zakon o zdravstvenoj zaštiti (jul 2025) predstavlja ključni iskorak ka modernizaciji sistema. Zakon potvrđuje da sva djeca imaju besplatno osnovno zdravstveno osiguranje, po prvi put su rana intervencija i dječiji razvoj sistemski prepoznati kroz centre za podršku pri domovima zdravlja i Centar za rani razvoj pri Kliničkom centru Crne Gore uvodi preventivnu pedijatriju i školsku stomatologiju u cilju sistemске brige o zdravlju djece kroz skrininge i uvođenje školskih stomatologa, stavlja građanina u centar sistema, jača ulogu zdravstvenih radnika i uvodi jasna pravila i odgovornosti, te mjere za borbu protiv korupcije (definiše sukobe interesa, zabranu poklona/novca, ulogu etičkih komiteta). Zakon predstavlja važan iskorak ka uvođenju evropskih standarda i obezbjeđenju ravnopravnog pristupa zdravstvenim uslugama za sve građane, posebno u ruralnim i manje razvijenim sredinama. U vezi sa pristupom seksualnom i reproduktivnom zdravlju, sprovode se aktivnosti na poboljšanju dostupnosti ginekološke, prenatalne i usluge planiranja porodice, uključujući i primarnu zdravstvenu zaštitu. Savjetovalište za mlade i Savjetovalište za reproduktivno zdravlje u domovima zdravlja omogućavaju mladima, ženama i djevojčicama da, u povjerljivom i podržavajućem okruženju, dobiju stručno savjetovanje, edukaciju i zdravstvene usluge koje doprinose informisanom donošenju odluka o sopstvenom zdravlju i životnom stilu. Posebno je naglašeno poštovanje antidiskriminatornog zakonodavstva, čime se obezbjeđuje da sve žene-uključujući transžene imaju jednaka prava i pristup zdravstvenim uslugama bez diskriminacije. Crna Gora raspolaže sa 13 terenskih ambulanti raspoređenih u odnosu na broj registrovanih pacijenata na terenu i u kojima rade medicinske sestre u koordinaciji sa timovima iz centralnih ambulanti. Formirani su mobilni timovi (izabrani ljekar i medicinska sestra, uz angažman laboranta, socijalnog radnika, internixte, ginekologa prema potrebi). Time se poboljšava dostupnost usluga stanovništvu u ruralnim i teže dostupnim područjima. Ove inicijative, kao i one koje se odnose na integrisanje prava na seksualno i reproduktivno zdravlje, dio su nacionalnih strategija o rodnoj ravnopravnosti, socijalnoj inkluziji i javnom zdravlju. U cilju unapređenja rada pružalaca zdravstvenih usluga na svim nivoima zaštite djece od nasilja i zanemarivanja, Ministarstvo zdravlja je preporučilo primjenu Smjernica za postupanje u cilju zaštite djece i adolescenata od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja. Organizovana je obuka trenera za navedene smjernice, sa ciljem formiranja nacionalnog tima edukatora 2024. Od 2026. planirano je da se obuke sprovedu za sve zdravstvene radnike na primarnom, sekundarnom i tercijalnom nivou, kako bi se ojačale kompetencije u prepoznavanju i prijavljivanju nasilja i adekvatnom postupanju u slučajevima sumnje na nasilje, zlostavljanje ili zanemarivanje djece i adolescenata.

PRAVO NA OBRAZOVANJE	
BROJ PREPORUKA: 7	IMPLEMENTACIJA
131.112 Preduzimati dodatne korake za poboljšanje pristupa obrazovanju (Jermenija) 131.114 Nastaviti napore za promovisanje inkluzivnog obrazovanja i preduzeti korake za borbu protiv svih oblika nasilja u školama na svim nivoima obrazovanja (Kirgistan) 131.117 Posvetiti dovoljno resursa obrazovnom sektoru kako bi se osiguralo dugoročno kvalitetno obrazovanje dostupno svoj djeci, uključujući i onu iz ugroženih sredina i manjina (Njemačka) 131.118 Razmotriti izradu strategije za obrazovni sektor, ulaganje u povećanje upisa djece iz najugroženijih grupa i osiguravanje inkluzivne upotrebe digitalnih tehnologija za poboljšanje obrazovanja (Grčka) 131.119 Unaprijediti standard obrazovanja pružanjem mogućnosti profesionalnog razvoja za vaspitače, usklađivanjem nastavnih planova i programa sa predstojećim zahtjevima i posvećivanjem dovoljno resursa širenju ranog obrazovanja djece (Kirgistan) 131.120 Uspostaviti konačne mjere kako bi se osigurao inkluzivan pristup obrazovanju za svu djecu, posebno onu iz najugroženijih grupa (Mauricijus)	Pristup obrazovanju u Crnoj Gori je postepeno jačan kroz reforme usmjerene na unapređenje inkluzivnosti, kvaliteta i jednakih mogućnosti, te usklađivanje obrazovnog sistema sa međunarodnim standardima, sa ciljem da nijedno dijete ne bude izostavljeno. Država je preduzela niz mjera za jačanje inkluzivnog obrazovanja i zaštite djece u školama. Obučeno je 100 direktora obrazovno-vaspitnih ustanova za primjenu procedura rada sa učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama i za razvijanje inkluzivne kulture u ustanovama. Uprava policije kontinuirano drži predavanja u školama o vršnjačkom nasilju, nasilju u porodici, nasilju na internetu i zloupotrebi psihoaktivnih supstanci. Realizovani su „Dani asistivne tehnologije“ na nivou lokalnih zajednica, u saradnji sa resursnim centrima, radi promocije inkluzivnih vrijednosti i učešća djece sa smetnjama u razvoju. Program „Razvojno-inkluzivna i integrisana podrška“ jača inkluzivni ambijent, fokusira se na djecu sa smetnjama u razvoju, djecu iz romske i egipćanske zajednice, ali i nastavnike, vaspitače, roditelje i lokalne zajednice, dok su indirektna ciljna grupa šira javnost kao i mediji i akademska zajednica. Kroz ovaj program dodijeljen je 221 tablet predškolskim ustanovama, održane su obuke za vaspitače i direktore, sprovedene online i direktne obuke za nastavnike za inkluzivno obrazovanje, analizirana primjena individualnih obrazovnih programa (IROP). Svake godine u martu sprovodi se kampanja promocije upisa u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u opštinama sa većom populacijom pripadnika romske i egipćanske zajednice, (Podgorica, Nikšić, Berane, Herceg Novi, Kotor, Ulcinj, Tivat, Bar) u saradnji sa UNICEF-om i Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori, resornim ministarstvima i civilnim sektorom. Cilj inicijative je povećanje uključenosti u obrazovni sistem, kao i smanjenje stope ranog napuštanja školovanja među pripadnicima romske i egipćanske zajednice. Ovaj vid promocije pokazao se kao izuzetno važan mehanizam za podizanje svijesti o značaju obrazovanja unutar romske i egipćanske zajednice. Uspostavljena je bolja saradnja između škola, lokalnih vlasti i roditelja što predstavlja pozitivan iskorak u stvaranju inkluzivnijeg obrazovnog sistema. Povećan je interes za upis u predškolske ustanove, što se smatra ključnim korakom za uspješno uključivanje djece u dalji proces obrazovanja. 2024. sproven je popis djece iz romske i egipćanske zajednice u 11 opština, kojim je utvrđeno da je 312 djece doraslo za upis u predškolske ustanove i osnovne škole. Angažovani su saradnici u socijalnoj inkluziji koji informišu roditelje, pomažu pri upisu i osiguravaju kontinuitet i smanjenje odustajanja od obrazovanja, kao i poboljšanje školskih i socijalnih postignuća. Na osnovu Pravilnika o normativima i standardima za sticanje sredstava iz javnih Prihoda za ustanove koje realizuju javno važeće obrazovne programe jedan saradnik sada pokriva 35 djece (ranije 70). Broj saradnika u obrazovanju povećan je sa 25 na 31 u školskoj 2024/25 (porast od 24%). Obezbeđen je besplatan prevoz za preko 600 učenika osnovnih škola iz ovih zajednica u Podgorici, Beranama, Nikšiću, Cetinju i Kotoru.

131.113 Osigurati veći pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, uz iskorjenjivanje rasprostranjenih koruptivnih praksi u ovoj oblasti (Bjelorusija)	Za školsku/akademsku 2024/25. dodijeljena je 131 stipendija za srednjoškolce i 15 stipendija za studente iz romske i egipćanske zajednice, uz povećanje iznosa studentskih stipendija sa 225 na 300 eura mjesečno. Navedene mjere imaju za cilj povećanje obuhvata, smanjenje ranog napuštanja školovanja i poboljšanje obrazovnih ishoda djece iz najugroženijih zajednica. Radi unapređenja kvaliteta obrazovanja i ranog učenja sprovedeno je više obuka za rani, neuro razvoj za profesionalce iz sistema zdravstva, pedijatre, medicinske sestre, socijalne radnike, vaspitače (6 obuka za preko 200 učesnika). Realizovan je pilot projekat „Intenzivno opismenjavanje u tri škole u Podgorici (OŠ“Savo Pejanović“, „Vuk Karadžić“i „21. maj“) za 60 učenika 3. i 4. razreda uz individualni pristup. Projekat je proširen u 2025. na druge škole uz podršku UNICEF-a. Uvedene su digitalne platforme i aplikacije (Cboard, vladamsituacijom.edu.me, Digionica, digitalni udžbenici) uz obuku 200 nastavnika za Cboard i omogućavanje pristupa Digitaonici svim nastavnicima i učenicima. Realizovana je obuka za pilotiranje programa u predškolskim ustanovama, kako bi sva djeca posebno iz ranjivih grupa, bila jednako uključena u proces kroz program. Program je u primjeni. Prilagođen je program „Brižne porodice“ za rad sa roditeljima romske i egipćanske zajednice. U cilju povećanja dostupnosti usluga za djecu i porodice, sa fokusom na lokalnu zajednicu, urađen je Upitnik za zaposlene profesionalce u centrima dnevnog boravka u lokalnoj zajednici. Unaprijeđeni su normativi i standardi finansiranja obrazovnih ustanova iz javnih prihoda, izmjenama Pravilnika o normativima i standardima za sticanje sredstava iz javnih prihoda za ustanove koje realizuju javno važeće obrazovne programe. Povećana su izdvajanja za pedagoge i psihologe u srednjim školama, što doprinosi unapređenju kvaliteta vaspitnog rada u školama i omogućava veću dostupnost prava djeteta na stručnu pomoć u okviru škola. U novom Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (jul 2025.) jedna od ključnih novina je i borba protiv korupcije uvođenjem jasne definicije sukoba interesa i zabrane primanja poklona i novca, uz nadležnosti etičkih komiteta.
--	---

DISKRIMINACIJA ŽENA	
BROJ PREPORUKA: 8	IMPLEMENTACIJA
131.129 Nastaviti jačanje relevantnih resursa, i na centralnom i na opštinskom nivou, koji su dodijeljeni za akcione planove za rodnu ravnopravnost (Hrvatska) 131.130 Osigurati da je Zakon o zabrani diskriminacije u potpunosti u skladu sa Konvencijom o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (Kipar)	Crna Gora je nastavila da razvija normativni i strateški okvir za rodnu ravnopravnost i zaštitu od diskriminacije žena, uz fokus na usklađivanje sa CEDAW standardima, ekonomskim osnaživanjem žena i boljom institucionalnom koordinacijom. Donijeta je Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2025-2029 koja definiše sedam ključnih ciljeva: unapređenje pravnog i institucionalnog okvira, ekonomsko osnaživanje žena, uklanjanje rodni stereotipa u obrazovanju i nauci, povećanje političkog učešća žena, razvoj rodno senzitivnih socijalnih i zdravstvenih usluga, prevenciju i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, te promovisanje ravnopravnosti u kulturi i medijima. Strategijom je predviđeno donošenje novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti do kraja 2026., usklađivanje najmanje 40% novih zakonskih rješenja za rodnu ravnopravnost sa CEDAW preporukama do kraja 2027., te povećanje tog udjela na najmanje 80% do 2029.

131.132 Nastaviti značajne napore na promovisanju rodne ravnopravnosti i na osiguravanju odgovarajućih resursa za politike, mjere i zakonodavstvo usmjerene na borbu protiv nasilja nad ženama (Grčka) 131.134 Nastaviti napore u borbi protiv svih oblika diskriminacije žena i nasilja u porodici (Libija) 131.137 Nastaviti sa izradom sveobuhvatnih strategija za eliminisanje svih oblika diskriminacije, uključujući i diskriminaciju žena, etničkih manjina, pripadnika zajednica Roma, Aškalija i Egipćana i drugih marginalizovanih grupa (Srbija) 131.128 Unaprijediti sprovođenje Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. godine i mape puta za pripremu efikasnih politika za preduzetnice (Kolumbija) 131.135 Intenzivirati napore za smanjenje selektivnog rodno zasnovanog abortusa (Irak) 131.136 Razmotriti nacionalne obrazovne kampanje za borbu protiv rodno selektivnih praksi abortusa koje su dovele do rodne neravnoteže među stanovništvom (Malta)	U toku je javna rasprava o tekstu Nacrta koji obuhvata niz ključnih reformi – uvođenje obavezujućih sankcija za neprimjenjivanje zakonskih rješenja, jačanje institucionalne reforme mehanizama za rodnu ravnopravnost, uvođenje rodni eksperata u institucije i obavezu integracije principa rodne ravnopravnosti u zakone i javne politike, te sistemsko razvijanje rodno budžetiranja i kontinuiranu obuku državnih službenika. Novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti će biti usklađen sa Zakonom o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Kada je riječ o institucionalnom jačanju i orodnjavanju politika, Strategija predviđa uspostavljanje Nacionalne agencije za rodnu ravnopravnost sa jasnim mandatom, autonomijom, te kapacitetima za koordinaciju i nadzor primjene strategije. Nacionalni savjet za rodnu ravnopravnost biće dodatno osnažen kao međuresorno savjetodavno tijelo, radi bolje koordinacije između institucija i sektora. Izmjenjena je Metodologija za izradu i praćenje strateških dokumenata i usvojena Uredba o načinu, i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, kojima je uvedena obaveza orodnjavanja javnih politika. Unaprijeđuje se sistem prikupljanja i korišćenja rodno razvrstanih podataka, neophodan za donošenje efikasnih i dokazanih politika. U cilju jačanja inkluzivnih politika prema marginalizovanim grupama, završena je evaluacija Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana Crne Gore 2021-2025., u pripremi je novi strateški dokument. U 2024. usvojene su Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori i Strategija manjinske politike. Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2025–2028. predstavlja unapređenje poslovnog ambijenta i preduzetničkog ekosistema za žene, podstiče tranziciju ženskog preduzetništva ka održivom, zelenom i digitelnom poslovanju i jača udruživanje i internacionalizaciju ženskih biznisa. Njena primjena treba da doprinese jačanju znanja i vještina žena, većem pristupu finansijskoj i stručnoj podršci, te konkurentnosti ženskih preduzeća. 2023. izračunat je po drugi put Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru koji iznosi 59,3, (porast od 4,3 indeksna poena u odnosu na Indeks iz 2019) i niži za 9,3 indeksna poena u odnosu na EU-27 Indeks rodne ravnopravnosti (68,6). Najveći jaz nejednakosti je u domenu novca (-20,7 poena), a najmanji u domenu zdravlja (-0.8 poena) u odnosu na prosjek EU-27. Iako u periodu od 2023. do 2025. nije sprovedena nijedna nova nacionalna kampanja posvećena problemu abortusa selektivnog po polu, ovo pitanje i dalje ostaje zabrinutost. Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost 2021–2025. uključila je mjere za unapređenje sprovođenja politika rodne ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije zasnovane na polu, ali su ostale nerealizovane. Prema podacima Fonda Ujedinjenih nacija za populaciju (UNFPA), Crna Gora spada među devet zemalja u svijetu sa najvećom neravnotežom polova pri rođenju što ukazuje na nastavak prakse abortusa selektivnog po polu.
---	--

UČEŠĆE ŽENA U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU	
BROJ PREPORUKA: 7	IMPLEMENTACIJA
131.121 Preduzimati dalje mjere za povećanje zastupljenosti žena u političkom životu zemlje i u privatnom poslovnom sektoru (Bugarska) 131.123 Suzbijati stereotipe o ženama kroz zakonodavstvo koje ženama olakšava pristup javnom životu (Bahrein) 131.127 Početi rješavanje kampanja blaćenja, govora mržnje i rodno zasnovanog nasilja na internetu, posebno na štetu žena u politici i javnom životu (Kanada) 131.122 Nastaviti preduzimanje daljih koraka za promovisanje osnaživanja žena i izmjenu zakonodavstva kako bi se povećala zastupljenost žena u parlamentu (Albanija) 131.124 Preduzimanje konkretnih koraka kako bi se osiguralo ravnopravno učešće žena u javnim poslovima (Izrael) 131.125 Poboljšati napore za povećanje nivoa zastupljenosti žena na pozicijama odlučivanja u javnom i privatnom sektoru (Litvanija) 131.126 Osigurati ravnopravno učešće muškaraca i žena u političkom ekonomskom i društvenom životu (Ruska Federacija).	Crna Gora je tokom 2025. preduzela važne korake za povećanje zastupljenosti žena u politici i na pozicijama odlučivanja, kao i u privatnom sektoru, uz istovremeno jačanje pravnog okvira za borbu protiv rodni stereotipa i govora mržnje. Zakon o izboru odbornika i poslanika (jul 2025.) propisuje obavezno učešće od najmanje 40% žena na izbornim listama, što predstavlja važan korak ka rodno uravnoteženoj zastupljenosti u parlamentima i lokalnim skupštinama. Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja (jul 2025.) uređuje transparentno finansiranje političkih subjekata, kontrola troškova kampanja i sprječavanje zloupotrebe državnih resursa, što indirektno doprinosi stvaranju fer okruženja i za učešće žena u politici. Nacrt zakona o Vladi je ocijenjen pozitivno u Mišljenju Venecijanske komisije (jun 2025.), posebno u dijelu koji se odnosi na provjere integriteta funkcionera u skladu sa GRECO preporukama, čime se jačaju povjerenje u institucije i uslovi za ravnopravno učešće žena i muškaraca u izvršnoj vlasti. Zakon o privrednim društvima (jul 2025.) uvodi obavezu najmanje 40% učešća žena u upravnim odborima privrednih društava, što direktno doprinosi povećanju zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja u privatnom sektoru. Zakon o budžetu Crne Gore za 2025. (februar 2025.) uvodi rodno budžetiranje, čime se omogućava praćenje javne potrošnje iz rodne perspektive i bolja usmjerenost resursa ka politikama osnaživanja žena. Tekst Nacrta novog zakona o rodnoj ravnopravnosti koji će dodatno normativno ojačati mjere za ravnopravno učešće žena u političkom, ekonomskom i društvenom životu je u fazi Javne rasprave. Zakon o medijima predviđa zabranu širenja mizoginih i štetnih sadržaja usmjerenih prema ženama, što je važan mehanizam za suzbijanje rodni stereotipa i štetnih sadržaja usmjerenih prema ženama. Inicirano je da se govor mržnje tretira kao inkriminišuće krivično djelo u izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, čije je usaglašavanje sa Evropskom komisijom u toku.

NASILJE NAD ŽENAMA	
BROJ PREPORUKA: 32	IMPLEMENTACIJA
131.138 Obezbijediti ocjenu institucionalnog odgovora u slučajevima femicida i trgovine ženama i djevojčicama, kao i sudske prakse (Slovenija) 131.140 Ojačati napore za sprečavanje i borbu protiv svih oblika diskriminacije i nasilja nad ženama i djecom, između ostalog i putem izvršnih zabrana ulaska i sigurnih kuća (Austrija) 131.141 Nastaviti napore u borbi protiv diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja (Maroko) 131.142 Izraditi nove nacionalne strategije za borbu protiv nasilja i rodne diskriminacije (Paragvaj) 131.143 Podržati politiku nulte tolerancije nasilja nad ženama jačanjem preventivnih mehanizama i istraga slučajeva nasilja, govora mržnje i diskriminacije žena i preduzeti mjere za jačanje učešća žena u političkom životu (Švajcarska) 131.144 Nastaviti sa preduzimanjem koraka protiv svih oblika nasilja nad ženama (Malavi) 131.145 Razmotriti usvajanje novih strategija za borbu protiv rodno zasnovanog i nasilja u porodici (Srbija) 131.146 Osigurati jednak pristup pravnoj pomoći i specijalističkim uslugama podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici (Island) 131.147	Crna Gora je u izvještajnom periodu (2023-2025) značajno unaprijedila zakonodavni okvir, institucionalne mehanizme i praksu u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, uz jasnu orijentaciju na standarde Istanbulske konvencije. Međunarodni mehanizmi naglašavaju potrebu za daljim jačanjem istraga, procesuiranja i podrške ženama žrtvama nasilja i nasilja u porodici. Izmjenama Krivičnog zakonika Crne Gore (decembar 2023.) povećane su kazne za nasilje u porodici- maksimalna kazna za lakša djela sa 2 na 5 godina, a za teže tjelesne povrede sa 5 na 8 godina. Aktuelni Krivični zakonik Crne Gore femicid tretira kroz kvalifikovane oblike teškog ubistva, uključujući ubistvo člana porodice ili porodične zajednice kojeg je počinilac prethodno zlostavljao. Novim predlogom teksta (u fazi usaglašavanja sa Evropskom komisijom), femicid je eksplicitno definisan kao oblik teškog ubistva femicid je kao oblik teškog ubistva (ko ubije ženu ili drugo lice iz razloga zasnovanih na rodnoj pripadnosti). Donijet je Nacionalni plan za implementaciju Istanbulske konvencije 2023-2027, kao ključni okvir za sistemski odgovor na nasilje nad ženama i nasilje u porodici. Na jugu, u opštini Bar, osnovana su dva skloništa sa ukupnim kapacitetom od 30 smještajnih jedinica, uz prepoznavanje Kriznog centra kao integrisane usluge u novom Zakonu o socijalnoj i dječijoj zaštiti. Formirani su radni timovi za nadogradnju Informacionog sistema socijalnog staranja i jedinstvene baze podataka, radi boljeg praćenja slučajeva i koordinacije institucija. Crna Gora je započela uspostavljanje Barnahaus modela-dječijeg, prijateljskog centra za multidisciplinarnu podršku djeci koja su preživjela nasilje, sa ciljem smanjenja sekundarne viktimizacije i efikasnijeg postupanja institucija. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (decembar 2024.) proširio je krug korisnika besplatne pravne pomoći (lice koje traži da mu se utvrdi status lica bez državljanstva i lice bez državljanstva, stranac koji traži međunarodnu zaštitu, azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom, žrtva mučenja ili nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, žrtva krivičnog djela protiv polne slobode, djeteta koje je pokrenulo postupak za zaštitu prava djeteta). Ovim licima će takođe biti omogućeno ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć i u srodnim postupcima, nakon što pravosnažna odluka potvrdi njihov status

Povećati pravnu podršku ženama koje su žrtve nasilja i olakšati im pristup pravdi (Iran (Islamska Republika)) 131.148 Pružati besplatnu pravnu pomoć žrtvama rodno zasnovanog nasilja od strane specijalizovanih advokata i uključivanje nevladinih organizacija u sistem besplatne pravne pomoći koji finansira država (Holandija (Kraljevina)) 131.149 Povećati napore za sprečavanje i eliminisanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije, uključujući kampanje za podizanje svijesti o porodičnom i seksualnom nasilju nad ženama i djevojčicama (Urugvaj) 131.150 Sprovesti kampanje podizanja svijesti o prirodi nasilja u porodici i dinamici moći u vezi sa polom (Estonija) 131.151 Sprovesti efikasne strategije za borbu protiv nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja kako bi se osiguralo da se takvo nasilje spriječi i da žrtve imaju pristup pravdi i pomoći, kao i adekvatno kažnjavanje počinilaca (Argentina) 131.152 Osigurati istrage svih slučajeva rodno zasnovanog nasilja i krivično gonjenje navodnih počinilaca (Jermenija) 131.153 Spriječiti i boriti se protiv svih oblika diskriminacije i nasilja nad ženama i djevojčicama i osigurati da žrtve nasilja dobiju odgovarajuću pomoć i da počinioци budu izvedeni pred lice pravde (Italija) 131.154	žrtve. Uveden je uslov da advokati koji pružaju besplatnu pravnu pomoć žrtvama nasilja u porodici, seksualnog nasilja i djeci moraju imati posebna stručna znanja, uz obavezne obuke koje organizuje Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu. U 2023. i 2024. Centar je organizovao šest obuka za sudije, tužioce i advokate (103 učesnika) posvećenih pravima žrtava trgovine ljudima i nasilja u porodici, postupcima prilagođenim djeci, besplatnoj pravnoj pomoći i obeštećenju. Sprovedene su i inicijative podizanja svijesti, uključujući višejezične brošure za žrtve trgovine ljudima sa informacijama o pravima i dostupnoj pravnoj pomoći. Vrhovni državni tužilac donio je Uputstvo za postupanje državnih tužilaštava u slučajevima nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici, radi osiguranja zakonitog, jednoobraznog i djelotvornog postupanja. U 2024., UNDP je u partnerstvu sa Vrhovnim državnim tužilaštvom unaprijedio kapacitete tužilaca za rad na slučajevima nasilja zasnovanog na polu, sa fokusom na rodno osjetljiv pristup i bolju zaštitu žrtava. Formiran je Operativni tim za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama (februar 2024.) koji prati konkretne slučajeve, radi uporedne analize postupanja institucija, predlaže mjere za unapređenje međusektorske saradnje. Tim se sastaje najmanje jednom mjesečno (u hitnim slučajevima bez odlaganja) i podnosi polugodišnje izvještaje o radu Vladi. Policijski službenici su godišnje pohađali više obuka u organizaciji Policijske akademije, Ministarstva unutrašnjih poslova, nevladinih organizacija, te međunarodnih partnera na teme prevencije i suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici, zaštite LGBTIQ osoba od diskriminacije, govora mržnje i nasilja u porodici. Organizovane su kampanje i aktivnosti za podizanje svijesti „Viđi sam nisi mali“ u saradnji sa rukometnim, košarkaškim i vaterpolo savezom, zatim učešće u globalnoj kampanji „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama“, s ciljem podizanja svijesti i jačanja aktivnosti u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja. Prepoznata je potreba za objavljivanjem redovnih statističkih podataka o nasilju u porodici, raščlanjenih prema polu, uzrastu, etničkoj pripadnosti, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu i socio-ekonomskom statusu, kao i za dodatnim ulaganjima u kapacite centara za socijalni rad. Formirani su radni timovi koji će se baviti nadogradnjom Informacionog sistema socijalnog
--	--

Osigurati da se svi navodni slučajevi nasilja u porodici temeljno istraže, počinio procesuiraju i žrtve adekvatno zaštite i dobiju adekvatnu odštetu (Estonija) 131.155 Nastaviti napore na eliminisanju rodno zasnovanog nasilja i osigurati da žrtve imaju pristup pravdi (Kazahstan) 131.156 Osigurati da se slučajevi rodno zasnovanog nasilja propisno istraže i da se navodni počinio krivično gone i srazmjerno kažnjavaju i da žrtve dobiju podršku koja im je potrebna (Lihtenštajn) 131.157 Preduzimati korake da se osigura adekvatan pristup pravdi i besplatna pravna pomoć za žrtve nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja i pružiti odgovarajuću obuku za službenike pravosudnih i organa za sprovođenje zakona koji rade na takvim predmetima (Litvanija) 131.158 Preduzeti sve neophodne mjere da se osigura da se istražuju svi slučajevi rodno zasnovanog nasilja, da se počinio procesuiraju i na odgovarajući način kažnjavaju, a žrtve dobijaju pravnu zaštitu i pristup pravnom zastupniku (Luksemburg) 131.159 Intenzivirati napore u borbi protiv nasilja u porodici potpunom istragom svih prijavljenih slučajeva rodno zasnovanog nasilja i pružanjem pristupačne pravne pomoći, skloništa i specijalizovane podrške žrtvama (Filipini) 131.160 Osigurati da se svi slučajevi nasilja u porodici, posebno nad ženama i djevojčicama, propisno istraže i procesuiraju	staranja i nadogradnjom jedinstvene baze podataka. GREVIO je u novembru 2024. prepoznao napredak Crne Gore u usklađivanju pravnog okvira sa Istanbulskom konvencijom, ali je istakao hitnu potrebu za unapređenjem istraga i procesuiranja, zaštite žrtava i borbe protiv rodni stereotipa. UN-ov Odbor za ljudska prava je u martu 2025. pohvalio mjere u sprječavanju nasilja nad ženama, uz naglašavanje problema korupcije i nedovoljne primjene mehanizama za sprovođenje zakona. Crna Gora je preduzela značajne mjere za suzbijanje nasilja u porodici i nasilja zasnovanog na polu, u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama u periodu 2023-2025. U septembru 2025., Vrhovni sud je započeo razvoj smjernica za standardizaciju izricanja kazni u slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u cilju osiguravanja dosljedne primjene zakona i jačanje prava žrtava. U 2024., crnogorski sudovi donijeli su 622 pravosnažne presude u predmetima nasilja u porodici, pri čemu je većina rezultirala osuđujućim presudama, što pokazuje snažniji sudski odgovor i ukazuje na povećanje broja presuda. Crna Gora je započela uspostavljanje Barnahus modela – dječjeg, prijateljskog centra koji pruža multidisciplinarnu uslugu za djecu preživjela nasilje. Ova inicijativa ima za cilj poboljšanje odgovora sistema na potrebe djece žrtava. Izmjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (decembar 2023.) pojasnile su razliku između prekršaja i krivičnih djela, povećavajući kazne za verbalne prijetnje koje su ranije smatrane manjim prekršajem. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici je u novoj fazi izmjena i dopuna u 2025. Kod Zaštitnika su evidentirana su 2 predmeta za rodno zasnovano nasilje u 2023. i 2 u 2024. Zaštitnik ukazuje da zakonodavstvo i dalje nije u potpunosti usklađeno sa Istanbulskom konvencijom i naglašava potrebu za ubrzanjem izmjena Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i Zakona o prekršajima. Iako je Crna Gora ostvarila značajan napredak u borbi protiv nasilja zasnovanog na polu, neophodno je nastaviti sa aktivnostima kako bi se osigurala efikasne istrage, procesuiranje i podrška žrtvama. Kako bi se suzbili štetni rodni stereotipi i osiguralo efikasno postupanje u slučajevima nasilja prepoznata je hitna potreba za obukom profesionalaca – uključujući zaposlene u policiji, pravosuđu i centrima za socijalni rad, kao i potreba za adekvatnim resursima u centrima za socijalni rad u cilju adekvatne podrške žrtvama nasilja.
---	--

i da se žrtvama pruži adekvatna pravna i socijalna pomoć (Brazil) 131.161 Osigurati da se istraže sve žalbe na nasilje nad ženama i djevojčicama i obezbijediti programe za socijalnu integraciju žrtava (Burkina Faso) 131.162 Osigurati efikasno sprovođenje nacionalnih programa za rodnu ravnopravnost i jačati zakonodavne mjere protiv nasilja u porodici (Uzbekistan) 131.163 Boriti se protiv seksualnog nasilja i efikasnije štiti prava žena poboljšanjem zakonodavstva i srodnih politika (Kina) 131.164 Nastaviti sa preduzimanjem efikasnih mjera za borbu protiv nasilja nad ženama, jačati zakonodavstvo i osigurati istrage svih prijava nasilja nad ženama i djevojčicama (Ukrajina) 131.165 Ojačati mehanizme za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama kako bi se žrtve zaštitile i pružile im pravda i rehabilitacija, kao i svi drugi oblici pomoći (Džibuti) 131.166 Osigurati da se osnivanje Operativnih timova za borbu protiv nasilja u porodici, nasilja nad ženama i trgovine ljudima nadovezuje na tekuće nacionalne napore za borbu protiv ovih krivičnih djela (Malezija) 131.167 Jačati institucionalne mjere za zaštitu žena od nasilja u porodici, uključujući obuku službenika organa za sprovođenje zakona i pravosudnih organa (Pakistan) 131.168 Promovisati i jačati borbu protiv nasilja unutar porodice i nasilja nad ženama i	U 2025. su već održane dvije obuke o primjeni Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici. U Crnoj Gori su u periodu od 2023. do 2025. godine sprovedene značajne aktivnosti i inicijative u oblasti besplatne pravne pomoći, usmjerene na povećanje pristupa pravdi, posebno za ranjive i ranjive grupe. 2023. i 2024. Centar za obuku u pravosuđu i državnom tužilaštvu organizovao je šest obuka za sudije, tužioce i advokate, na kojima je učestvovalo 103 pravnika. Teme obuka obuhvatale su prava žrtava trgovine ljudima i nasilja u porodici, postupke prilagođene djeci, pružanje besplatne pravne pomoći, kao i tumačenje domaće i međunarodne sudske prakse u vezi sa obeštećenjem i procesnim garantijama. U okviru napora da se poboljša pristup pravdi za žrtve trgovine ljudima, sprovedena je inicijativa podizanja svesti koja je uključivala višejezične informativne brošure dizajnirane da informišu žrtve o njihovim zakonskim pravima.
---	---

djecom (Kamerun) 131.169 Objavljivati statističke podatke, ažurirane na godišnjem nivou, o slučajevima nasilja u porodici, raščlanjene po polu, etničkoj pripadnosti, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu, uzrastu i socio-ekonomskom statusu (Malta) 131.139 Nastaviti napore u borbi protiv nasilja u porodici i osigurati mjere zaštite za žrtve, posebno žene, djevojčice i djecu (Tunis).	
---	--

LICA SA INVALIDITETOM: DEFINICIJA I OSNOVNI PRINCIPI	
BROJ PREPORUKA: 4	IMPLEMENTACIJA
131.184 Nastaviti proces usaglašavanja nacionalnog zakonodavstva u oblasti zaštite lica sa invaliditetom sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom (Bugarska) 131.185 Ojačati mjere zaštite ljudi u ranjivim situacijama i završiti usklađivanje zakonodavstva sa Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom (Francuska)	Crna Gora je nastavila da jača okvir zaštite i promociju prava lica sa invaliditetom sa fokusom na usklađivanje sa Konvencijom UN-a o pravima lica sa invaliditetom. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti je u fazi izmjena i dopuna sa ciljem obuhvatnije pravne zaštite socijalnih i dječjih prava i unapređenja podrške porodicama, mladima, licima sa invaliditetom i starijim licima u stanju socijalne potrebe. Horizontalno usaglašavanje propisa sa Konvencijom planirano je u 2026. kroz izradu analize propisa budući da je prethodna analiza rađena 2016. U skladu sa obavezama koje je Crna Gora preuzela ratifikacijom Konvencije o pravima lica sa invaliditetom, usvojen je Akcioni plan za sprovođenje preporuka Komiteta Ujedinjenih nacija 2026-2030. (oktobar 2025.). Uprava za ljudske resurse uvešće u narednom periodu obuke o primjeni UN Konvencije o pravima lica sa invaliditetom u opšte programe obuka. Uz podršku Sistema UN-a u Crnoj Gori, Institucija Zaštitnika je uspostavila Nezavisni monitoring mehanizam za promociju, zaštitu i praćenje primjene Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom. Mehanizam čine predstavnici organizacija lica sa invaliditetom i udruženja roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju, kao i predstavnik institucije Zaštitnika. Tokom 2023. i 2024. realizovane su posjete u 30 ustanova vaspitanja i obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite i rezidencijalnog smještaja u više opština (Ulcinj, Berane, Bijelo Polje, Nikšić, Pljevlja, Kotor). Na osnovu ovih posjeta izrađen je Izvještaj o položaju lica sa invaliditetom, koji obuhvata pregled zakonodavnog i institucionalnog okvira, ključna zapažanja o zatečenom stanju, te pojedinačne i opšte preporuke nadležnim organima radi unapređenja položaja lica sa invaliditetom. Institucije koje se bave zaštitom od diskriminacije i promocijom jednakosti lica sa invaliditetom kontinuirano komuniciraju prema stručnoj i široj javnosti teme prava, jednakosti i zabrane diskriminacije. Kroz medijska gostovanje, javne događaje i kampanje dodatno se skreće pažnja na prepreke sa kojima se lica sa invaliditetom suočavaju, posebno u pogledu pristupačnosti i

131.190 Nastaviti sa mjerama kojima se promovišu prava lica sa invaliditetom (Gruzija) 131.191 Osigurati sprovođenje zakona koji zabranjuju diskriminaciju lica sa invaliditetom i izbjeglica, kao i djece koja traže azil (Gambija)	jednakog učešća u društvu. Organizovan je seminar o Konvenciji UN o pravima lica sa invaliditetom (maj 2024.) za predstavnike lokalnih medija, privatnog, civilnog i javnog sektora u cilju senzibilnijeg i tačnijeg izvještavanja, razumijevanja izazova sa kojima se lica sa invaliditetom suočavaju, te jačanja saradnje sa organizacijama koje zastupaju njihova prava. U Skupštini Crne Gore je, povodom obilježavanja Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, održano Prvo i Drugo zasijedanje Parlamenta za osobe sa invaliditetom (decembar 2024. i decembar 2025.), na kojima su se okupili predstavnici državnih institucija, organizacija lica sa invaliditetom, međunarodnih organizacija i diplomatskog kora. Razmjena mišljenja i otvoreni dijalog potvrdili su značaj ovog formata kao platforme za unapređenje politika, jačanje institucionalne saradnje i stvaranje inkluzivnog društva u kojem osobe sa invaliditetom ravnopravno učestvuju u svim oblastima društvenog života. Održano je pet okruglih stolova o pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi sa fokusom na informisanje lokalnih samouprava i traženje rješenja za uklanjanje fizičkih barijera. Realizovane su dvije stručne obuke za oko 100 učesnika (predstavnici javnih predškolskih ustanova, vaspitači, medicinske sestre, pedijatri) o neurorazvojnim poremećajima i ranoj intervenciji 2025.), i šest obuka za oko 240 učesnika (osnovne i srednje škole, predškolske ustanove) za Individualni obrazovni plan (IROP). Sa Savjetom Evrope realizovane su radionice na temu modela obrazovne i socijalne inkluzije učenika iz ranjivih grupa-međusektorski pristup, uz učešće fakulteta, škola i centara za socijalni rad, dok su u više gradova organizovane obuke za primjenu ABA metode u školama. Ove aktivnosti doprinose boljem razumijevanju potreba djece sa smetnjama u razvoju, jačanju inkluzivnih praksi u obrazovanju i razvoju rane intervencije. U cilju izgradnje senzibilisanog i profesionalnog pristupa postupcima zaštite, policijski službenici su pohađali više specijalizovanih obuka uključujući: obuku o unapređenju pristupa zaštiti žena sa invaliditetom, niz online i direktnih treninga Evropske agencije za azil (EUAA) i UNHCR-ao migracijama, ulozi prevodilaca, tehnikama vođenja intervjua i utvrđivanju starosti maloljetnika bez pratnje.
--	---

NEZAVISNOST I INKLUZIJA LICA SA INVALIDITETOM	
BROJ PREPORUKA: 3	IMPLEMENTACIJA
131.187 Okončati prisilno lišenje slobode lica sa psihosocijalnim invaliditetom i osigurati njihovo pravo da žive samostalno i budu uključeni u zajednicu (Kostarika) 131.188 Nastaviti napore da se osigura zapošljavanje lica sa invaliditetom (Ruska Federacija)	Crna Gora je uložila napore u pravcu reforme sistema poslovne sposobnosti, unapređenja zapošljavanja lica sa invaliditetom, jačanja pristupa zdravstvenim uslugama i uvođenja jedinstvenog sistema procjene invaliditeta, što je usmjereno ka njihovoj većoj samostalnosti, inkluziji i pristupačnosti. Izrađena je analiza sa preporukama i smjernicama u pogledu režima poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom. Analiza je jasno ukazala na potrebu izrade Mape puta za prelazak sa režima oduzimanja poslovne sposobnosti na režim odlučivanja uz podršku, u skladu sa Konvencijom, obavezu napuštanja prakse potpunog lišavanja poslovne sposobnosti i razvoja sistema podrške u donošenju odluka. Ovi koraci predstavljaju osnov za dalje normativne izmjene usmjerene ka poštovanju prava lica sa psihosocijalnim invaliditetom da žive samostalno i budu uključene u

131.189 Obezbijediti adekvatne resurse za usvajanje sveobuhvatne strategije pristupačnosti za lica sa invaliditetom kako bi se dalje promovisala njihova potpuna integracija u društvo (Šri Lanka)	zajednicu. Prema izvještaju Evropske unije u 2024. zaposlenost lica sa invaliditetom iznosila je 56,4% u odnosu na 55,6% u 2022. što ukazuje na blag, ali pozitivan trend rasta i pomak ka inkluzivnim praksama zapošljavanja. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom i dopune Zakona o radu (oktobar 2025.), usklađeni su sa novim sistemom jedinstvenog vještačenja invaliditeta, čime se uvodi jedinstven i pravičan pristup procjeni invaliditeta i stepena potrebne podrške u oblasti rada i zapošljavanja. U martu 2024., Crna Gora je postala prva zemlja u evropskom regionu koja je implementirala WHO Vodič za akciju za invaliditet, čime se inkluzija lica sa invaliditetom sistemski integriše u zdravstveni sistem, uz cilj ravnopravnog pristupa zdravstvenim uslugama. Paralelno, pokrenuta je reforma sistema procjene invaliditeta. Zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta (oktobar 2025.) definisao je da je jedinstveno vještačenje postupak kojim se procjenjuje postojanje dugoročnog fizičkog, mentalnog, intelektualnog i/ili senzornog oštećenja, u sadejstvu sa barijerama, utvrđuje status lica sa invaliditetom i stepen potrebne podrške za ravnopravno uključivanje u društvo. Uvođenjem jedinstvenog vještačenja ukida se više od 40 komisija u pet sektora, osniva se Zavod za vještačenje invaliditeta kao specijalizovana ustanova koja preuzima nadležnost za utvrđivanje statusa i stepena podrške, napušta se dosadašnja fragmentisana praksa i uvodi jedinstven standard procjene. Reforma je usklađena sa procesom pristupanja EU i treba da olakša pristup pravima za više od 60.000 lica sa invaliditetom. Sprovedeno je prilagođavanje zakonskog okvira koji se odnosi na prava lica sa invaliditetom u različitim oblastima. Sa Zakonom o jedinstvenom vještačenju, usklađuju se propisi iz socijalne i dječije zaštite, boračko-invalidske zaštite, penzijskog i invalidskog osiguranja, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja, obrazovanja i vaspitanja djece sa posebnim obrazovnim potrebama, radi obezbjeđenja pravne sigurnosti i dosljedne primjene normi u svim sektorima. Ove mjere stvaraju temelje za dalji razvoj sveobuhvatne politike pristupačnosti, kroz integrisan pristup u različitim javnim politikama i bolju usmjerenost resursa na uklanjanje prepreka u okruženju. Skupština Crne Gore, u saradnji sa OEBS/ODIHR-om, realizuje Projekat procjene pristupačnosti Skupštine Crne Gore za lica sa invaliditetom, koji je počeo 2025. godine i očekuje se da će biti završen tokom 2026. godine, u okviru kojeg će biti urađena analiza trenutnog stanja pristupačnosti Skupštine Crne Gore za lica sa invaliditetom i date konkretne preporuke za unapređenje.
--	---

ZAŠTITA OD EKSPLOATACIJE, NASILJA I ZLOUPOTREBA OSNOVNIH PRAVA	
BROJ PREPORUKA: 5	IMPLEMENTACIJA
131.179 Pružati pomoć starijim osobama putem socijalnih instrumenata, uz istovremeno	Crna Gora je nastavila da unaprijeđuje sistem socijalne zaštite, zaštite od nasilja i podrške ranjivim grupama, uključujući starija lica, lica sa invaliditetom, manjine, izbjeglice i interno raseljena lica.

preduzimanje mjera za sprečavanje agresije prema njima (Kirgistan) 131.180 Preduzimati neophodne mjere za rješavanje problema nasilja, negativnih stereotipa i diskriminacije starijih lica, na način kojim se osigurava obezbjeđivanje efikasnih okvira za zaštitu i podršku (Sirijska Arapska Republika) 131.183 Unaprijediti sistem socijalne podrške za mlade, lica sa invaliditetom, starije osobe, kao i porodice u stanju socijalne potrebe (Bjelorusija) 131.186 Intenzivirati zaštitu lica sa invaliditetom, manjina, izbjeglica i interno raseljenih lica (Kamerun) 131.192 Nastaviti napore preduzete u cilju zaštite osoba u ranjivoj situaciji, posebno žena, djece i lica sa invaliditetom (Grčka)	Izmjene Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti doprinijele su poboljšanju usluga za starija lica, unapređenju procedura licenciranja pružalaca usluga, stručnog osoblja i akreditacije programa obuke. Crna Gora je u 2025. pristupila novim izmjenama i dopunama zakona u cilju njegovog usklađivanja sa Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, što će značajno unaprijediti pristup i metodologiju utvrđivanja invaliditeta za najranjivije kategorije u društvu, uključujući starija lica. U cilju jačanja sistema zaštite i podrške ranjivim grupama usvojena je Strategija deinstitucionalizacije 2025.-2028. (decembar 2024.) sa ciljem prevencije institucionalizacije, deinstitucionalizacije korisnika i transformacije ustanova i razvoja usluga podrške za život u zajednici (porodični i zajednički smještaj, savjetodavne, terapijske i socijalno-edukativne usluge). Strategija treba da obezbjedi da korisnici socijalne i dječije zaštite, kojima je potrebna podrška svoje potrebe ostvaruju u zajednici, u prirodnom okruženju, uz postepeno napuštanje modela dugotrajnog institucionalnog smještaja. Iste godine usvojena je i Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite 2025-2028. koja definiše okvir za obezbjeđivanje mjera i programa podrške pojedincima i porodicama u riziku, adekvatan nivo socijalne zaštite za stariju i ugroženu populaciju, unapređenje normativa, standarda rada, licenciranja stručnog osoblja, i akreditacije obuka, jačanje centara za socijalni rad, superviziju i nadzor. Crna Gora se 2024. pridružila inicijativi Evropske unije "Garancija za mlade" kako bi dodatno osnažila mlade i pojačala svoje mjere podrške usmjerene na smanjenje nezaposlenosti među mladima kao i na unapređenje njihovih šansi za zapošljavanje. Jačanje sistema socijalne i dječije zaštite u narednom periodu doprinijeće smanjenju siromaštva i ranjivosti korisnika, kroz preventivnu funkciju sistema i podršku pojedincima i porodicama da prevaziđu nepovoljne okolnosti. Radi rješavanja problema nasilja, negativnih stereotipa i diskriminacije starijih lica i obezbjeđivanja efikasnih okvira zaštite i podrške, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu sprovodi za zaposlene u sistemu socijalne zaštite, sa ciljem prepoznavanja i identifikacije nasilja i osposobljavanja za rad sa žrtvama nasilja. U ustanovama za smještaj odraslih i starijih lica primjenjuje se procedura o mjerama i aktivnostima u slučaju nasilja i zlostavljanja korisnika koja definiše obavezu blagovremenog reagovanja zaposlenih, tok postupanja u slučaju sumnje ili saznanja o nasilju i način obezbjeđivanja adekvatne zaštite i podrške korisniku. U 2025. sprovedeno je istraživanje u cilju dobijanja podataka razvrstanih prema starosnoj dobi, geografskoj oblasti, vrsti invaliditeta, porodičnoj situaciji, mjestu boravka (ustanova ili zajednica) i nivou diskriminacije u različitim oblastima, štoosnov za kreiranje ciljanih politika. U cilju jačanja zaštite lica sa invaliditetom, manjina, izbjeglica, interno raseljenih lica, žena i djece u ranjivim situacijama, u Crnoj Gori postoji razvijena mreža specijalizovanih usluga: -11 licenciranih pružalaca usluga savjetovanja za odrasla lica žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici i eksploatacije, kao i lica kod kojih postoji rizik da postanu žrtve;
---	--

	-Nacionalna SOS linija za žrtve nasilja; -7 licenciranih skloništa za žrtve nasilja u sve tri regije, sa ukupno 83 smještajna kapaciteta, što je za 21 kapacitet više od minimuma propisanog Istanbulsom konvencijom.
--	---

DJECA: DEFINICIJA, OSNOVNI PRINCIPI, ZAŠTITA	
BROJ PREPORUKA: 5	IMPLEMENTACIJA
131.174 Jasno definisati tjelesno kažnjavanje u zakonodavstvu i osigurati da se zabrana ove kazne sprovodi, posebno u pogledu djece (Lihtenštajn)	Crna Gora jača zakonski okvir, razvija strateške politike, integrisani pristup ranom razvoju, smanjenje siromaštva djece i jača institucionalne mehanizme zaštite prava i dobrobiti djece. Krivičnim zakonikom Crne Gore propisana je nezastarjelost krivičnog djela gonjenja i izvršenje kazne za krivično djelo mučenja, što pruža dodatnu garanciju djece od teških oblika nasilja i zlostavljanja u skladu sa međunarodnim standardima. Nove izmjene Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti treba da obezbjede bolji kvalitet usluga, sa posebnim fokusom na smanjenje siromaštva djece i intenziviranje podrške roditeljima u riziku. U skladu sa preporukama Komiteta za prava djeteta, Crna Gora je usvojila Strategiju ranog razvoja djeteta 2024-2027. koja promoviše integrisani pristup ranom razvoju djece, uz efikasnu koordinaciju različitih sektora (zdravstvo, socijalna zaštita, obrazovanje) i nivoa vlasti. Podstiče saradnju nacionalnih, lokalnih i međunarodnih aktera, s ciljem stvaranja podržavajućeg okruženja za rani razvoj, ukazuje na potrebu preispitivanja dominantnog medicinskog modela procjene i intervencija, naročito u oblasti ranog otkrivanja rizika, smetnji i teškoća u razvoju i rane intervencije, predviđa uvođenje skrininga za novorođenčad i ranog otkrivanja razvojnih smetnji, uz adekvatno liječenje i praćenje. Strategija je uvažila preporuke UNICEF-a uključujući uvođenje standarda "porodilišta po mjeri majki i beba" radi povećanja procenta novorodenčadi koja se od rođenja hrane majčinim mlijekom, rano prepoznavanje rizika, kašnjenja i smetnji u razvoju uz blisku saradnju stručnjaka iz zdravstva, socijalne zaštite i obrazovanja, kao i porodice, jačanje i širenje sistema „Brižne porodice“, koji već pomažu roditeljima u više opština da razvijaju vještine vaspitavanja djece bez nasilja. Obrazovano je Nacionalno koordinaciono tijelo za unapređenje ranog razvoja djeteta koje razmatra i rješava ključna pitanja u vezi sa sprovođenjem Strategije, prati realizaciju akcionih planova, priprema izvještaje i preporuke za unapređenje politika u oblasti ranog razvoja. U toku je uspostavljanje Evropske garancije za djecu, usmjerene na djecu u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Cilj je da se ovoj djeci garantuje pristup djelotvornom i besplatnom vaspitanju i obrazovanju u ranom djetinjstvu, kvalitetnom i besplatnom obrazovanju (uključujući školske aktivnosti i najmanje jedan zdrav obrok svakog dana), besplatnoj i djelotvornoj zdravstvenoj zaštiti, zdravoj ishrani i adekvatnom smještaju. Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite 2025-2028 (decembar 2024.) dodatno jača sistem kroz unapređenje normativnog okvira, poboljšanje adekvatnostin materijalnih davanja i
131.175 Nastaviti napore da se osigura pristup pristupačnoj kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti za djecu obezbjeđivanjem odgovarajućih finansijskih sredstava (Maldivi)	
131.176 Kreirati strategiju za obezbjeđivanje inkluzivnog pristupa zdravlju za svu djecu, u skladu sa preporukom Komiteta za prava djeteta (Mauricijus)	
131.177 Jačati mjere za smanjenje siromaštva djece i intenziviranje napora za pružanje pomoći roditeljima (Srbija)	
131.178 Unaprijediti prava i dobrobit djece, uključujući jačanje Savjeta za prava djeteta (Italija)	

	dostupnosti usluga, jačanje licenciranja stručnih saradnika, akreditacije obuka, standarda i organizacije rada centara za socijalni rad, te razvoj supervizijske podrške i nadzora u socijalnoj i dječijoj zaštiti.
--	---

DJECA: ZAŠTITA OD EKSPLOATACIJE	
BROJ PREPORUKA: 4	IMPLEMENTACIJA
131.170 Ojačati zakonodavstvo koje se odnosi na prevenciju i zaštitu djece od prodaje i seksualnog iskorišćavanja, kao i efikasnu istragu i krivično gonjenje takvih slučajeva (Republika Moldavija) 131.171 Ojačati napore usmjerene na otkrivanje, istragu i kažnjavanje krivičnih djela prodaje i seksualnog iskorišćavanja djece, uključujući i usvajanjem neophodnih zakonskih izmjena (Sirijaska Arapska Republika) 131.172 Istražiti slučajeve seksualnog iskorišćavanja djece u sektoru turizma (Sirijaska Arapska Republika) 131.173 Efikasno sprovesti zakonodavstvo o zabrani zapošljavanja djece i sprovesti efikasne strategije za zaustavljanje i sprečavanje dječijeg rada (Šri Lanka)	Crna Gora je u izvještajnom periodu preduzela važne korake u jačanju zakonodavnog okvira i politika za prevenciju i zaštitu djece od seksualne eksploatacije, prodaje, zlostavljanja i dječijeg rada u skladu sa međunarodnim standardima. Zakonom o radu definisana je posebna zaštita zaposlenih mlađih od 18 godina. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu (oktobar 2025.) predvidio je pravni osnov za donošenje liste najgorih oblika dječijeg rada. Krivičnim zakonikom Crne Gore precizno su uređena djela koja se odnose na iskorišćavanje djece za pornografiju, navođenje djeteta da prisustvuje izvršenju krivičnih djela protiv polne slobode, mamljenje djeteta mlađeg od 14 godina u cilju izvršenja krivičnih djela protiv polne slobode. Ove norme predstavljaju osnov za efikasnije krivično gonjenje slučajeva prodaje i seksualnog iskorišćavanja djece. Strategija za prevenciju i zaštitu djece od nasilja 2025-2029. unaprijeđuje politike nulte tolerancije svih oblika nasilja nad djecom i usklađeno sa mandatom Specijalnog izaslanika Generalnog sekretara UN-a za nasilje nad djecom i Specijalnog izvjestioca UN-a za prodaju djece, dječiju prostituciju i dječiju pornografiju. Pokrenute su aktivnosti na uspostavljanju Barnahus-dječije kuće, kao multidisciplinarnog i dječijem uzrastu prilagođenog modela podrške djeci žrtvama nasilja i seksualnog zlostavljanja u cilju obezbjeđivanja jedinstvenog, koordinisanog i djetetu prilagođenog odgovora sistema u slučajevima seksualnog nasilja i eksploatacije. Formirana je Tehnička grupa na nivou pomoćnika ministara zdravlja, unutrašnjih polsova i pravde uz učešće predstavnika Vrhovnog suda i Vrhovnog državnog tužilaštva. Ova grupa treba da finalizuje Standarde i Mapu puta za uspostavljanje Barnahausa uz ekspertsku podršku UNICEF-a i pripremi teren za izradu standardnih operativnih procedura, protokola i programa obuka nakon usvajanja ovih dokumenata. Institucija Zaštitnika je u 2024 imala u radu dva predmeta u vezi sa zaštitom djece od seksualnog iskorišćavanja, što je ukazalo na potrebu dodatne edukacije profesionalaca o zaštiti djece od seksualnog uznemiravanja, boljeg upoznavanja sa protokolima i procedurama u vezi sa prijavama seksualnog nasilja nad djecom. Zaštitnik je izradio brošuru „Ne smije niko da te dira“ prilagođenu djeci, koja je distribuirana djeci, institucijama i organizacijama u znaku promocije Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju seksualnog zlostavljanja i iskorišćavanja djece (Lanzarot konvencija) i jačanja svijesti o zaštiti od seksualnog nasilja.

PRAVA KOJA SU POVEZANA SA IMENOM, IDENTITETOM NACIONALNOST	
BROJ PREPORUKA: 4	IMPLEMENTACIJA
131.222 Osigurati da se status državljanstva djece utvrdi što je prije moguće nakon rođenja kako bi se osiguralo da djeca bez državljanstva rođena u Crnoj Gori steknu državljanstvo (Belgija) 131.223 Osigurati da sva djeca, bez diskriminacije, budu registrovana bez obzira na to da li njihovi roditelji imaju dokumenta ili prebivalište i da se državljanstvo utvrdi što je prije moguće nakon rođenja (Meksiko) 131.224 Nastaviti jačanje kapaciteta nacionalnih institucija u pogledu upisa u matične knjige rođenih i postupanja u slučajevima apatridnosti, posebno na lokalnom nivou (Urugvaj) 131.225 Pojačati napore da se osigura jedinstvena, pojednostavljena i pristupačna procedura upisa u matične knjige rođenih lica bez državljanstva na teritoriji CG (Filipini).	Crna Gora je nastavila da jača sistem univerzalne registracije rođenja i sprječavanja apatridije kroz unapređenje normativnog i operativnog okvira, posebno u saradnji sa UNHCR-om i nadležnim institucijama na lokalnom nivou. Kako bi se obezbjedilo da djeca bez državljanstva rođena u Crnoj Gori steknu državljanstvo, Ministarstvo unutrašnjih poslova je krajem 2024. u saradnji sa UNHCR-om pripremilo Standardnu operativnu proceduru (SOP) za primjenu člana 7 Zakona o crnogorskom državljanstvu. SOP je dostavljen svim područnim jedinicama za građanska stanja i lične isprave kao praktični alat službenicima u slučajevima djece rođene u Crnoj Gori koja bi mogla ostati bez državljanstva. 2023. u saradnji sa UNHCR-om, donijeto je Operativno uputstvo za pokretanje postupka za upis u registar rođenih. Cilj uputstva je da omogući službenicima nadležnih državnih institucija da samostalno pokreću i vode postupke upisa djece rođene u Crnoj Gori koja nisu upisana u matični registar rođenih, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim obavezama države. Operativno uputstvo je distribuirano putem resornih ministarstava svim domovima zdravlja, opštinskim centrima za socijalni rad, osnovnim školama i područnim jedinicama i filijalama Ministarstva unutrašnjih poslova u 25 opština. Jedna od prioritetnih oblasti Direktorata za građanska stanja i lične isprave jeste pravo univerzalne registracije rođenja za svu djecu, bez izuzetka. Shodno Zakon o matičnim registrima, rođenje djeteta u porodilištu ili drugoj zdravstvenoj ustanovi obavezna je da prijavi zdravstvena ustanova. Ako dijete nije upisano u registar u roku od 30 dana, naknadni upis se vrši po sprovedenom postupku utvrđivanja činjenica o rođenju. Ukoliko se utvrdi da nema osnova za upis, donosi se rješenje o odbijanju prijave. Takođe, rođenje djeteta čiji su roditelji nepoznati upisuje se u matični registar rođenih u opštini u kojoj je dijete nađeno. Najveći izazov u praksi predstavljao je upis u matični registar rođenih djece rođene van zdravstvene ustanove. Značajan napredak ostvaren je usvajanjem izmjena Zakona o vanparničnom postupku (2015.) kojima je omogućeno sudske utvrđivanje vremena i mjesta rođenja lica koja nisu upisana u matični registar rođenih i ne mogu dokazati ove činjenicom u redovnom upravnom postupku. Vanparnični postupak pokreće lice koje nije upisano, lice sa neposrednim pravnim interesom ili organ starateljstva. Nadležni sud je dužan da pravosnažno rješenje o vremenu i mjestu rođenja dostavi nadležnoj organizacionoj jedinici Ministarstva unutrašnjih poslova u roku od 8 dana, radi upisa u registar rođenih. Napuštena djeca zaštićena su odredbama Porodičnog zakona. Organ nadležan za vođenje matičnog registra rođenih dužan je da, nakon saznanja, obavijesti organ starateljstva o rođenju djeteta čiji roditelji nisu poznati radi preduzimanja mjera zaštite. Organ državne uprave nadležan za socijalno staranje preduzima radnje u cilju prevencije napuštanja, upisa djece u registre i adekvatnog zbrinjavanja. U slučajevima kada majka nema identifikacioni dokument, u postupku upisa u registar

	primjenjuje se Zakon o upravnom postupku. Kao dokazna sredstva koriste se sva raspoloživa sredstva (isprave, svjedoci, izjave stranaka, vještačenja, uviđaj), dok se opštepoznate činjenice i zakonske pretpostavke ne moraju dokazivati.
--	---

EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA	
BROJ PREPORUKA: 2	IMPLEMENTACIJA
131.107 Ojačati promovisanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava (Kamerun) 131.106 Nastaviti sa preduzimanjem mjera za poboljšanje uslova u oblasti zapošljavanja (Ujedinjena Republika Tanzanija)	Crna Gora je nastavila da unaprijeđuje ekonomska, socijalna i kulturna prava kroz sveobuhvatne reforme kulturnih politika i zakona, mjere za unapređenje tržišta rada, radnih prijava i zapošljavanje ranjivih grupa. Ministarstvo kulture i medija je pokrenulo složen proces analize zakonodavnog okvira u oblasti kulture, u cilju redefinisavanja kulturnih politika i unapređenja Zakona o kulturi. U okviru ovog faznog procesa, završena je analiza okvira kulturne politike Crne Gore sa fokusom na Zakon o kulturi, sprovedeno je istraživanje o njegovoj praktičnoj primjeni, a u toku je treća, završna faza koja treba da obezbijedi kvalitetnu osnovu za izradu Nacrta zakona. Rad na izmjenama i dopunama Zakona o kulturi započet je 2025. dok je donošenje Pravilnika o kriterijumima i načinu utvrđivanja statusa reprezentativnog strukovnog udruženja planirano nakon usvajanja zakona. Procijenjeno je i da je potrebno izmijeniti Zakon o pozorišnoj djelatnosti, kako bi se prilagodio savremenim potrebama pozorišne produkcije. Pokrenuta je izrada Nacionalnog programa razvoja kinematografije 2025-2029 u skladu sa Zakonom o kinematografiji. Program će definisati prioritete, mjere, aktivnosti, nosioce i finansijske resurse za razvoj kinematografije. Uredba o kriterijumima i načinu dodjele statusa „istaknuti kulturni stvaralac“ izmijenjena je u martu 2025. radi unapređenja sistema priznanja međunarodnih i nacionalnih nagrada. Radna grupa je započela i reviziju Uredbe o kriterijumima za određivanje manifestacija i festivala od posebnog značaja za kulturu sa ciljem unapređenja kriterijuma i sistema evaluacije programa ovih manifestacija. Novi informacioni sistem Zavoda za zapošljavanje Crne Gore predstavlja važan korak u modernizaciji usluga za nezaposlene i poslodavce. Sistem omogućava online prijavu u evidenciju nezaposlenih, jednostavnije posredovanje pri zapošljavanju, elektronsko ostvarivanje prava i apliciranje za programe i grantove, online prijavu slobodnih radnih mjesta i subvencija od strane poslodavaca. I pored napretka, ostaju izazovi u zapošljavanju žena, lica sa invaliditetom i pripadnika drugih ranjivih grupa. Plan rada Zavoda za 2025. usklađen sa Strategijom zapošljavanja 2021-2025, predvidio je 28,6 miliona eura od čega 3,7 miliona eura za aktivne mjere politike zapošljavanja i oko 25 miliona eura za Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Mjere uključuju obrazovanje odraslih, obuke kod poslodavaca, podsticanje samozapošljavanja, programe javnih radova i direktno otvaranje novih radnih mjesta, uz poseban fokus na mlade, žene, lica sa invaliditetom i druge ranjive grupe. Izmjene Zakona o radu iz 2024. obuhvatile su skraćanje maksimalnog trajanja ugovora na

	određeno sa 36 na 24 mjeseca, povećanje minimalne neto zarade na najmanje 600 eura za zaposlene sa kvalifikacijama do nivoa V, odnosno 800 eura za nivo VI i više, smanjenje stope doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje sa 20,5% na 10%. Dodatne izmjene Zakona o radu (oktobar 2025.) odnose se, između ostalog na bolju zaštitu zaposlenih lica sa invaliditetom, zaštitu roditelja djece sa smetnjama u razvoju, otpremnine u slučaju nastanka invaliditeta tokom rada, unapređenje roditeljskog i novog očinskog odsustva, mogućnost fleksibilnog radnog vremena.
--	---

ROMI	
BROJ PREPORUKA: 7	IMPLEMENTACIJA
131.195 Unaprijediti sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025. godine (Kolumbija) 131.196 Intenzivirati napore za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. godine, kako bi se dobili pozitivni rezultati u poboljšanju njihovih socijalnih, ekonomskih i pravnih uslova, izgradnjom inkluzivnog i otvorenog društva (Kuba) 131.182 Intenzivirati kampanje javnog obrazovanja za rješavanje negativnih stavova prema djeci Roma, Aškalima i balkanskim Egipćanima, djeci sa invaliditetom i djeci izbeglicama i tražiocima azila i osigurati im pristup pravnoj pomoći (Venecuela (Bolivarska Republika)) 131.198 Nastaviti rad na eliminaciji svih oblika siromaštva, diskriminacije i antiromskih osjećanja (Kuba) 131.207	Crna Gora je realizacijom Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2021–2025, sa fokusom na obrazovanje, zapošljavanje, socijalnu inkluziju i borbu protiv diskriminacije i antigiganizma, nastavila da unaprijeđuje položaj ovih zajednica. Kako obrazovanje predstavlja jedan od ključnih stubova Strategije, cilj je povećanje obuhvata, redovnog pohađanja i završavanja škola, na svim nivoima, sa posebnim fokusom na rano obrazovanje i prelazak iz osnovnog u srednje obrazovanje. Zavod za školstvo sprovodi program „Intenzivno opismenjavanje učenika Roma i Egipćana“ u 3 škole koje pohađaju ovi učenici. Tri puta sedmično organizuju se intenzivne aktivnosti opismenjavanja, uz korišćenje metodičkih modela za čitanje i pisanje, radnih materijala sa školskog portala za inkluzivno obrazovanje. Svake godine u martu sprovodi se kampanja promocije upisa u predškolske ustanove, osnovne i srednje škole. Kampanja se održava u gradovima sa većom populacijom romske i egipćanske zajednice, za oko 300 lica, sa posebnim fokusom na učenike završnih razreda osnovne škole, kako bi se podstakao nastavak obrazovanja i podizanje svijesti roditelja o važnosti njihove podrške djeci na putu obrazovanja. Dodatno, organizovane su obuke za vaspitače, saradnike i stručne saradnike u predškolskim ustanovama, kao i posjete romskim naseljima radi povećanja obuhvata djece u predškolskom obrazovanju. Sprovedeno je 8 obuka za 225 nastavnika za rad sa romskom i egipćanskom djecom, uz praćenje kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u školama i vrtićima. Realizovan je program obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije saradnika u socijalnoj inkluziji romske i egipćanske populacije u oblasti obrazovanja za 13 polaznika 2024., kao i programi opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih pripadnika ovih zajednica, čime se podiže nivo obrazovanja roditelja i stvaraju uslovi podržavajuće porodične sredine. Vlada je donijela Odluku o uspostavljanju Koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Poznanjske deklaracije koje dodatno prati realizaciju strateških ciljeva u skladu sa međunarodnim obavezama. Sprovedena je evaluacija Strategije za period 2021–2025. koja će poslužiti kao osnova za završni izvještaj o njenom sprovođenju, kao i izradu nove strategije. Novi dokument će obuhvatiti i mjere koje nisu u potpunosti realizovane, kako bi se obezbijedio kontinuitet politike

Usvojiti mjere za osiguravanje veće uključenosti romske populacije u pogledu pristupa uslugama, posebno pravu na obrazovanje, i razmotriti sistem praćenja za ukidanje dječijih brakova (Španija) 131.204 Preduzimati dalje korake za dodatno promovisanje jednakih mogućnosti za romsku zajednicu u obrazovanju i zapošljavanju (Indija)	inkluzije. Strategija razvoja Sistema socijalne i dječije zaštite 2025.- 2028. (decembar 2024.) prepoznala je specifične potrebe romske i egipćanske zajednice sa naglaskom na najugroženije grupe: djecu koja prose, djecu beskućnike, žrtve ugovorenih brakova i djecu bez pratnje. Opštinske organizacije Crvenog krsta sprovode redovne diskribucije hrane i higijenskih paketa za najugroženije porodice. Usvojen je Nacionalni program za transformaciju neformalne zaposlenosti Roma i Egipćana 2024-2026. Formirana je radna grupa za praćenje Akcionog plana za sprovođenje Programa kroz koji se stvaraju mehanizmi za prelazak u formalno zapošljavanje, angažuju dodatni saradnici u socijalnoj inkluziji za oblast zapošljavanja od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, razvijaju se posebni programi Zavoda (javni radovi, stručno osposobljavanje i dr.). U prethodne tri godine preko 500 pripadnika romske i egipćanske zajednice obuhvaćeno je mjerama aktivne politike zapošljavanja. U saradnji sa Savjetom Evrope i međunarodnom organizacijom REDi, u okviru programa Roma Integration III (podržanog od EU) septembra 2025. predstavljena je Nacionalna platforma za zapošljavanje Roma i Egipćana „Izgradnja inkluzivnih tržišta rada za Rome i Egipćane u Crnoj Gori“. REDi će podržati biznis ideje pripadnika ovih zajednica putem malih grantova od 4.000 eura, uz jačanje kapaciteta i vidljivosti problema neformalne zaposlenosti. U saradnji sa nevladinim sektorom, redovno organizuju se redovno edukativne radionice posvećene zaštiti i promociji ljudskih prava, s posebnim fokusom na prevenciju nasilja u porodici, maloljetničkih brakova, dječjeg prosjačenja i trgovine ljudima. U Skupštini Crne Gore održano je Treće zasijedanje Romskog parlamenta (april 2025. godine) sa namjerom da se zajedničkim snagama različitih aktera u društvu i nivoa vlasti skrene pažnja na prava koja pripadaju romskoj zajednici i na probleme sa kojima se ta zajednica svakodnevno susreće. Zavod za školstvo uz podršku UNICEF-a, organizovalo je 4 obuke za korišćenje asistivne tehnologije u svrhu razvoja komunikacije, jezika i govora, namijenjene djeci iz vulnerabilnih grupa romske i egipćanske zajednice o prepoznavanju anticiganizma, diskriminacije i načina za prijavljivanja slučajeva diskriminacije. U toku je licenciranje Programa za anticiganizam.
--	---

MIGRANTI	
BROJ PREPORUKA: 4	IMPLEMENTACIJA
131.218 Preduzimati mjere za iskorjenjivanje nasilja nad migrantima i obezbijediti im nesmetan pristup postupku azila (Bjelorusija) 131.219 Konsolidovati napore za sprečavanje diskriminacije najugroženijih grupa,	Crna Gora je kroz razvoj normativnog, strateškog i institucionalnog okvira uspostavila osnov za integrisano upravljanje migracijama, uz poštovanje ljudskih prava, pristup azilu, zaštitu ranjivih grupa i podršku povratnicima po readmisiji. Fokus Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika po readmisiji u Crnoj Gori 2021-2025 bio je usklađivanje i unapređenje pravnog okvira sa međunarodnim standardima, jačanje institucionalnih i administrativnih kapaciteta za upravljanje mješovitim migracijama i unapređenje sistema readmisije i povratka crnogorskih državljana, uz efikasnu podršku reintegraciji. Ministarstvo unutrašnjih poslova je preduzelo mjere za uspostavljanje adekvatnog strateškog i

uključujući migrante i izbjeglice (Turska) 131.220 Jačati institucionalne kapacitete usmjerene na obezbjeđivanje pristupa zdravlju, obrazovanju i sigurnom smještaju za djecu migrante, tražioce azila i izbjeglice bez pratnje (Honduras) 131.221 Jačati mjere za zaštitu socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava izbjeglica i migranata (Pakistan)	normativnog okvira i institucionalne strukture uključujući usvajanje Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca i Zakona o strancima. Ovi propisi doprinose kvalitetnijem ostvarivanju prava stranaca, upravljanju legalnim migracijama i suzbijanju nezakonitih migracija kroz jasno propisane procedure. Nezakonite migracije u Crnoj Gori i dalje imaju uglavnom tranzitni karakter, ali se, pored ekonomskih migranata, u većoj mjeri pojavljuju i lica koja ispunjavaju kriterijume za izbjeglice. Crna Gora ima 12 sporazuma o readmisiji sa državama koje nisu članice EU, uključujući sve partnere Zapadnog Balkana i Tursku, a završeni su i pregovori sa Rusijom. Na sugestiju Evropske komisije, pokrenute su inicijative za zaključivanje sporazuma i sa državama iz kojih dolazi najveći broj neregularnih migranata (Pakistan, Iran, Irak, Maroko, Bangladeš, Alžir). Strategija za period 2026.-2030. neće se donositi kao poseban dokument, nerealizovane mjere iz prethodne strategije biće uvrštene u sektorske planove. Jedan od glavnih strateških ciljeva je povećanje smještajnih kapaciteta za prihvrat stranaca koji traže međunarodnu zaštitu. Planirana rekonstrukcija Centra za prihvrat u Spužu i adaptacija bivše karaule Božaj nije realizovana u predviđenom roku do kraja 2024. Uz podršku međunarodnih organizacija unaprijeđeni su postojeći kapaciteti. UNHCR je finansirao zamjenu 4 mobilne kućice u dvorištu Centra za prihvrat novim mobilnim objektima sa pratećim sadržajima i djelimičnu adaptaciju objekta (smještajne jedinice, čajne kuhinje, sanitarni čvorovi). U Odjeljenju Božaj instaliran je kontejner-čekaonica za prijem ranjivih kategorija i lica koja dolaze u večernjim satima, do formalnog izražavanja namjere za traženje zaštite. U cilju jačanja kapaciteta službenika za prepoznavanje i prevenciju nasilja, diskriminacije i socijalne isključenosti migranata, organizovane su obuke posvećene ljudskim pravima, izazovima integracije i pristupu ekonomskim i socijalnim pravima. U Direkciji za prihvrat dostupni su višejezični flajeri sa informacijama o rodno zasnovanom nasilju, pravima žrtava i mehanizmima prijave. Tokom 2024. zabilježen je jedan slučaj rodno zasnovanog nasilja koji je procesuiran uz podršku službenika Direkcije. Siguran smještaj u Centru za prihvrat u periodu od maja 2023. do septembra 2025. obezbjeđen je za 306 maloljetnih lica sa pratnjom i bez pratnje i to: 18 lica u 2023., 208 lica u 2024., i 80 lica u 2025. Pristup zdravstvenoj zaštiti obezbjeđen je za 82 maloljetna lica na nivou primarne i za 18 lica na nivou zdravstvene zaštite. U oblasti obrazovanja, 1 maloljetno lice ostvarilo pravo na osnovno obrazovanje u 2024., a 2 maloljetna lica 2025. Tokom 2025. radionice učenja crnogorskog jezika pohađalo je 8 stranaca koji traže međunarodnu zaštitu. Direkcija za prihvrat redovno informiše tražioce zaštite o kulturno-istoprijskom nasljeđu Crne Gore, a izrađeni audio-vizuelni materijali dostupni su u prostorijama Centra. Organizovane su (EUAA) tri radionice na temu sigurnog smještaja djece bez pratnje, usmjerene na osiguravanje pristupa adekvatnom smještaju za djecu migrante, tražioce azila i izbjeglice bez pratnje. U cilju podrške povratnicima po readmisiji, tokom 2023. u Crnu Goru je vraćeno 43 lica, uz sprovođenje monitoringa nad 71 povratnikom vraćenim 2022. (reintegracija se prati godinu
--	---

	dana). Tokom 2024. vraćeno je i prihvaćeno 91 lice, a u 2025. godini 43 lica (od čega 2 medicinska prihvata). U cilju podizanja svijesti o učestalosti, strukturi i karakteristikama nasilja među migrantima, sa posebnim osvrtom na ranjive kategorije i daljeg edukovanja službenika Direkcije za prihvrat stranaca za prepoznavanja i sprječavanja diskriminacije po bilo kom osnovu, sprovede se obuke na temu izazova integracije stranaca.
--	--